

इन्सेक पुस्तक १७८/२०७३

संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय
महासभा

ए/एचआरसी/३१/९
वितरण: सामान्य
पुस ८, २०७२
मूलप्रति: अङ्ग्रेजी

विश्वव्यापी आवधिक समीक्षासम्बन्धी कार्यसमूहको प्रतिवेदन नेपाल

मानव अधिकार र सामाजिक न्यायका निम्ति
अनौपचारिक क्षेत्र सेवा केन्द्र (इन्सेक)
कलङ्की, स्याङ्गाटार, पत्र मञ्जुषा: २७२६, काठमाडौं
फोन: ४२७८७७०, फ्याक्स: ४२७०५५१
इमेल: insec@insec.org.np, वेबसाइट: www.insec.org.np, www.inseconline.org

संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय
महासभा

ए/एचआरसी/३१/९
वितरण: सामान्य
पुस ८, २०७२
मूलप्रति: अङ्ग्रेजी

मानव अधिकार परिषद्
३१ औं सत्र
कार्यक्रम विषय ६
विश्वव्यापी आवधिक समीक्षा

विश्वव्यापी आवधिक समीक्षासम्बन्धी कार्यसमूहको प्रतिवेदन* नेपाल

* प्रस्तुत प्रतिवेदनको परिशिष्टाङ्क प्राप्त गरिएअनुसार वितरण गरिएको छ।
जीई. १५(२२७७२(इ))

विश्वव्यापी आवधिक समीक्षासम्बन्धी कार्यसमूहको प्रतिवेदन, नेपाल

प्रकाशन मिति: २०७३ वैशाख

सङ्ख्या: २ हजारप्रति

प्रकाशक: विश्वव्यापी आवधिक समीक्षाका लागि नेपाली गैरसरकारी
संस्थाको सञ्जाल, सचिवालय अनौपचारिक क्षेत्र सेवा केन्द्र (इन्सेक)

सर्वाधिकार: इन्सेकमा सुरक्षित

मुद्रक: डिम ग्राफिक प्रेस, काठमाडौं

यो प्रकाशन केएर नेपालको सहयोगमा भएको हो।
यसमा समावेश गरिएका विचार, विश्लेषण र निष्कर्षले केएर नेपाल तथा
यसको दातृसंस्थाको दृष्टिकोण प्रतिविम्बित गर्दैन।

विषयसूची

	पृष्ठ
भूमिका	४
१. परिचय	
अ) समीक्षा प्रक्रियाको काम कारवाहीको सारसङ्क्षेप	५
(क) समीक्षित राष्ट्रबाट प्रस्तुति	५
(ख) अन्तरक्रियात्मक संवाद र समीक्षित राष्ट्रका प्रतिक्रियाहरू	९
आ) निष्कर्ष तथा/वा सिफारिसहरू	२३
अनुसूची	४४
२. नेपालको विश्वव्यापी आवधिक समीक्षाको विचार विमर्शको क्रममा मानव अधिकार परिषद्को ३१ औँ सत्रमा नेपाल सरकारका मुख्य सचिव डा. सोमलाल सुवेदीले दिनुभएको उद्घाटन मन्तव्य	४५

भूमिका

संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय मानव अधिकार परिषदअन्तर्गत रहेको संयन्त्र यूपीआरअर्न्तगत नेपालको दोस्रो चरणको समीक्षा सन् २०१५ को नोभेम्बर ४ देखि ६ (२०७२ कात्तिक १८-२०)मा सम्पन्न भई यूपीआर कार्यदलले नेपाल बारेको प्रतिवेदन सार्वजनिक गरिसकेको छ। त्यसैगरी, २०१६ मार्च १६ (२०७२ चैत ३)मा बसेको मानव अधिकार परिषदको ३१ औं बैठकमा कार्यदलको प्रतिवेदनमा नेपाललाई प्राप्त सुभावहरू नेपाल सरकारले ग्रहणसमेत गरेको छ।

नेपाल सरकारले कार्यदलको प्रतिवेदनको अनुच्छेद १२१ मा सूचीकृत सबै ३२ ओटा सिफारिसहरू, प्रतिवेदनको अनुच्छेद १ सय २२ मा सूचीकृत १ सय १५ ओटा सिफारिसहरू र अनुच्छेद १ सय २३ का ३० ओटा सिफारिसमध्ये पाँच ओटा सिफारिसहरू पूर्णरूपले स्वीकार गरेको छ। त्यसैगरी, प्रतिवेदनको अनुच्छेद १ सय २४ मा सूचीकृत सिफारिसहरू र अनुच्छेद १ सय २३ का बाँकी २५ ओटा सिफारिसलाई अस्वीकार गरेको छ। नेपाललाई प्राप्त भएका १ सय ९५ ओटा सिफारिसमध्ये नेपालले १ सय ५२ ओटालाई स्वीकार गरी बाँकी ४३ सुभावहरूलाई स्वीकार गरेन।

नागरिक समाजका सदस्यहरू तथा सबै सरोकारवालाहरू निकायहरूलाई उपयोगी हुने भएकाले अङ्ग्रेजी भाषामा रहेको यूपीआर कार्यदलको प्रतिवेदन र नेपाल सरकारको प्रतिबद्धतालाई नेपाली भाषामा अनौपचारिक अनुवाद गरी यो पुस्तक प्रकाशन गरिएको हो। मानव अधिकार समुदायलगायत यस सम्बन्धमा अध्ययन गर्न चाहने सबैलाई यो पुस्तक उपयोगी हुने विश्वास लिइएको छ।

यस पुस्तकमा यूपीआर कार्यदलको अङ्ग्रेजी भाषामा रहेको प्रतिवेदनको नेपाली अनुवाद र नेपाल सरकारले परिषदको ३१ औं बैठकमा प्रस्तुत गरेको उद्घाटन मन्तव्यको अनुवाद संलग्न गरिएको छ।

पुस्तक प्रकाशनका लागि आर्थिक तथा अन्य प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने साभेदार संस्थाहरूका साथै पुस्तकको छपाइ तथा अन्य प्राविधिक सहयोग गर्ने केएर नेपाललाई धन्यवाद दिन चाहन्छु।

यो पुस्तक प्रकाशन गर्न आवश्यक संयोजन गर्नु हुने विश्वव्यापी आवधिक समीक्षाका लागि नेपाली गैरसरकारी संस्थाको सञ्जालका सचिवालय, इन्सेककी सम्भा श्रेष्ठ, भाषा सम्पादन गर्नु हुने मदन पौडेल र साजसज्जाका लागि गीता मालीलाई पनि धन्यवाद दिन चाहन्छु।

सुबोधराज प्याकुरेल
अध्यक्ष

परिचय

१. मानव अधिकार परिषद् प्रस्ताव ५/१ बमोजिम गठित विश्वव्यापी आवधिक समीक्षासम्बन्धी कार्यसमूहले २०७२/०७/१६ देखि ०७/२७ सम्म आफ्नो २३ औं सत्र डाक्यो। नेपालको समीक्षा छैठौं बैठकमा २०७२/०७/१८ मा भयो। नेपालको प्रतिनिधि मण्डलको नेतृत्व उपप्रधानमन्त्री तथा परराष्ट्रमन्त्री कमल थापाले गर्नुभयो। २०७२/०७/२० मा भएको १० औं बैठकमा कार्यसमूहले नेपालसम्बन्धी प्रतिवेदन पारित गर्‍यो।
 २. २०७२/०७/२७ मा नेपालको समीक्षामा सहजीकरण गर्न प्रतिवेदकहरूको निम्न समूह (त्रयी)लाई चयन गर्‍यो: लाट्भिया, मोरक्को र कतार।
 ३. मानव अधिकार परिषद् प्रस्ताव ५/१ को अनुसूचीको अनुच्छेद १५ र परिषद् प्रस्ताव १६/२१ को अनुसूचीको अनुच्छेद ५ बमोजिम नेपालको समीक्षाका लागि देहायका कागजातहरू जारी भएका थिए:
 - क) अनुच्छेद १५ (क) बमोजिम बुभाइएको/लेखिएको राष्ट्रिय प्रतिवेदनको प्रस्तुति ए/एचआरसी/डब्ल्युजी.६/२३/एनपिएल/१)
 - ख) संयुक्त राष्ट्रसङ्घ मानव अधिकार उच्चायुक्तको कार्यालयले अनुच्छेद १५ (ख) बमोजिम तयार गरेको सङ्कलन (ए/एचआरसी/डब्ल्युजी.६/२३/एनपिएल/२)
 - ग) संयुक्त राष्ट्रसङ्घ मानव अधिकार उच्चायुक्तको कार्यालयले अनुच्छेद १५ (ग) बमोजिम तयार गरेको सारसङ्क्षेप (ए/एचआरसी/डब्ल्युजी.६/२३/एनपिएल/३)
 ४. बेल्जियम, चेक रिपब्लिक, जर्मनी, केन्या, लिचेन्सटेइन, मेक्सिको, नर्वे, स्लोभेनिया, स्पेन, स्वीडेन, स्वीजरल्याण्ड र संयुक्त अधिराज्यले पहिले नै तयार गरेका प्रश्नहरूको सूची त्रयीमार्फत नेपालसमक्ष पेश गरियो। यी प्रश्नहरू कार्यसमूहको एक्स्ट्रानेटमा उपलब्ध छन्^१। मन्टेनेग्रो, पाराग्वे, युगाण्डा, संयुक्त अरब इमिरेट्स, बेल्जियम र हंगेरीले संवादको चरणमा उठाएका थप प्रश्नहरू देहायको अ(ख) खण्डमा सारसङ्क्षेपमा राखिएका छन्।
- अ) समीक्षा प्रक्रियाको काम कारबाहीको सारसङ्क्षेप
(क) समीक्षित राष्ट्रबाट प्रस्तुति

५. २०६३ सालमा सुरु शान्तिप्रक्रियाको समापन तथा शान्ति, स्थिरता

१ <http://www.ohchr.org/EN/HR/Bodies/UPR/Pages/NPSession23.aspx>

एवम् सम्पन्नतातर्फको नयाँ यात्राको थालनी गराएको भनी प्रमण्डलका प्रमुखले नेपाल आफ्नो नयाँ संविधानको घोषणाप्रति गौरवान्वित रहेको सङ्केत गर्नुभयो।

६. नेपालले मानव अधिकारप्रतिका आफ्ना अन्तर्राष्ट्रिय दायित्व र प्रतिबद्धता पूरा गर्नमा गरेका प्रयासहरू पेश गर्न एवम् सिफारिसहरू कार्यान्वयनको अवस्था, उपलब्धि, चुनौती र सीमितताहरूका बारेमा अद्यावधिक जानकारी दिन यो दोश्रो समीक्षाले अवसर प्रदान गरेकोमा प्रसन्नता व्यक्त गर्‍यो।
७. मुलुकको महान विविधतालाई उचित स्थान दिँदै समावेशी, पारदर्शी एवम् सहभागितामूलक ढङ्गले गरिएका लोकतान्त्रिक अभ्यासहरूको माध्यमबाट नयाँ संविधान २०७२/०६/०३ मा जारी गरियो।
८. राजनीतिक स्थिरता, दिगो शान्ति र आर्थिक सम्पन्नताको मार्ग प्रशस्त गर्ने किसिमले नेपालले सङ्घीय लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्थालाई संस्थागत गरेको छ। नयाँ संविधानमा सारभूत समानतालाई प्रत्याभूत गर्दै सबैका लागि मानव सम्मान, पहिचान र अवसरको प्रवर्द्धन गरिएको छ। सबै खालका विभेद र असमानताहरू अन्त्य गर्दै बहुजातीय, बहुभाषिक, बहुसाँस्कृतिक तथा विविध भौगोलिक विशेषताहरूलाई आत्मसात गरिएको छ।
९. नेपालले समानुपातिक समावेशिता र सहभागिताको सिद्धान्तका आधारमा एक समतामूलक समाजको सृजना गर्ने लक्ष्य राखेको छ। संविधानमा देहायका कुराहरू प्रत्याभूत गरिएका छन्: एक समानुपातिक निर्वाचन पद्धति, राज्यका सबै अङ्गमा सीमान्तीकृत एवम् विपन्न वर्गहरूको समावेशी प्रतिनिधित्व, सकारात्मक विभेद र महिला, दलित, मधेसी, आदिवासी, थारु, मुस्लिम, अपाङ्गता भएका व्यक्ति एवम् अल्पसङ्ख्यकका अधिकारको विषयमा विशेष व्यवस्थाहरू।
१०. संविधानको माध्यमबाट नेपालले मानव अधिकारको दायरालाई महत्वाकाङ्क्षी रूपमा बढाउने दिशामा आर्थिक, सामाजिक र साँस्कृतिक अधिकारहरूको एक फराकिलो श्रृङ्खलालाई सुनिश्चित गरेको छ ताकि आर्थिक र सामाजिक अधिकारहरूलाई प्रगतिशील ढङ्गबाट हासिल गर्न सकियोस्।
११. लिङ्गमा आधारित विभेद उन्मूलन गर्न र उन्नत प्रतिनिधित्वको माध्यमबाट महिलाहरूको सशक्तिकरण गर्न सघाउने दिशामा नयाँ संविधान महत्वपूर्ण रहेको छ।

१२. नेपालले विभिन्न आयोगहरू स्थापना र थप सशक्तिकरण गर्दै तिनलाई स्वतन्त्र संवैधानिक अङ्ग बनाएको छ। यसभित्र राष्ट्रिय महिला आयोग, राष्ट्रिय दलित आयोग, राष्ट्रिय समावेशी आयोग, आदिवासी र जनजाति आयोग, मधेसी आयोग, थारु आयोग तथा राष्ट्रिय मुस्लिम आयोग रहेका छन्।
१३. आवश्यक कानुनी, संस्थागत र प्रशासकीय संयन्त्रसहित मानव अधिकारहरूको संवर्द्धन एवम् संरक्षणलाई निरन्तरता दिने किसिमले नयाँ संविधानको उपयोग गर्नमा सरकार प्रतिबद्ध रहेको छ।
१४. सत्यनिरूपण तथा मेलमिलाप आयोग र बेपत्ता व्यक्ति छानबिन आयोगलाई कार्यसञ्चालनमा ल्याएबाट द्वन्द्वकालीन समयमा भएका मानव अधिकारका गम्भीर उल्लङ्घनहरूलाई सम्बोधन गर्ने, दण्डहीनताको अन्त्य गर्ने, पीडितलाई न्याय दिने एवम् समाजमा दिगो शान्ति, मैत्रीभाव र मेलमिलापलाई प्रवर्द्धन गर्नेतर्फ मुलुकको प्रतिबद्धतालाई भल्काउँदछ।
१५. स्वतन्त्र सञ्चारमाध्यम, एक क्रियाशील नागरिक समाज र आफ्ना अधिकारप्रति बढ्दो चेतनाले ओतप्रोत जनसाधारणहरूका कारण मुलुकमा मानव अधिकार वातावरणको निरन्तर सबलीकरण हुन सकेको छ।
१६. राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगले मानव अधिकारको संरक्षण र संवर्द्धनमा केन्द्रीय भूमिका निर्वाह गरेको छ। सबै खालका मानव अधिकार उल्लङ्घनको स्वतन्त्र अनुसन्धान र मानव अधिकार स्थितिको समग्र अनुगमनका लागि आयोग जिम्मेवार रहेको छ।
१७. पहिलो समीक्षापछिको विगत ४ वर्षमा मुलुकले महत्वपूर्ण प्रगति हासिल गर्न सकेको छ। राष्ट्रिय जीवनका सबै क्षेत्रमा अधिकारमुखी दृष्टिकोण एक महत्वपूर्ण घटक बन्न पुगेको छ। सन् २०११ को समीक्षाको दौरानमा प्राप्त सिफारिसहरूको कार्यान्वयनका लागि एक कार्ययोजनाको तर्जुमा गरी नेपालले महत्वपूर्ण मानव अधिकारका मुद्दाहरूमा थप प्रभावकारी नतिजाहरूका लागि मार्ग प्रशस्त गरिरहेको थियो।
१८. शान्तिप्रक्रियाको पूर्णता र विशेष गरी ऐतिहासिक राजनीतिक सङ्क्रमणजस्ता गहन उपलब्धिहरू राष्ट्रिय रूपमै निर्देशित थिए। द्वन्द्वको कुनै पनि विषयवस्तुलाई स्वप्रयास एवम् शान्तिपूर्ण ढङ्गले हल गर्नसक्ने आफ्नो क्षमतामा नेपाल विश्वस्त थियो। यही विश्वासको

जरियाबाट नयाँ सरकारले मधेसवादी राजनीतिक दलहरूसँग तिनको भरोसा जित्न र मतभिन्नताहरूलाई संवैधानिक ढाँचाभित्र रही समाधान गर्न संवादमा सहभागी भयो। नेपालको संविधान एक जीवित र गतिशील दस्तावेज हो जसलाई जनचाहना एवम् आवश्यकताबमोजिम संशोधन गर्न सकिन्छ।

१९. नेपाल हालै सीमा नाकामा अत्यावश्यक वस्तुको आपूर्तिमा देखिएको अवरोधबाट एकदमै संवेदनशील अवस्थामा थियो। यसबाट सम्पूर्ण जनसङ्ख्याको जीवन र आजीविकाका अतिरिक्त शिक्षा, स्वास्थ्य, व्यापार, उद्योग, पर्यटन एवम् राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा प्रतिकूल प्रभाव पऱ्यो। यदि उक्त प्रवृत्तिलाई नरोकिएको भए मुलुकले तीव्र मानवीय सङ्कटको सामना गर्नुपर्थ्यो। सीमा नाकामा आपूर्तिमा भएको निरन्तर अवरोधले एक भूपरिवेष्ठित मुलुकको रूपमा अन्तर्राष्ट्रिय कानुनबमोजिम नेपालले पाउनुपर्ने अधिकार र स्वतन्त्रताहरूको अभ्यास गम्भीर रूपमा बाधित हुन पुग्यो। हाल राष्ट्र र जनताले धान्नुपरेका चुनौती एवम् दबावहरू अत्यन्त पीडादायी रहेका छन्।
२०. नवनिर्वाचित सरकारको आधारभूत लक्ष्य भनेको नयाँ संविधानलाई प्रभावकारी रूपमा लागु गर्नु हो र यसका सञ्चालनलाई सुगम बनाउनका लागि नेपाल सरकारले विधायिकीय र नीतिगत उपायहरू तर्जुमा गर्न सुरु गरिसकेको छ। हालै आएको महाभूकम्पले ल्याएको ठूलो विनाश र विपत्तिका बाबजुद नेपाल आफ्नो आर्थिक विकासको कार्यसूचीलाई गति दिन कटिबद्ध रहेको छ।
२१. लगातार प्रयासका बाबजुद नेपालले केही इच्छित लक्ष्य पूरा गर्न र दायित्वहरू निर्वाह गर्नमा चुनौतीहरूको सामना गरिरह्यो। अन्य कुराका अतिरिक्त संसाधनको न्यूनता, भूपरिवेष्ठितता, आर्थिक विकासको निम्नस्तर, व्यापक गरिबी, जनसङ्ख्याका केही हिस्साहरू आधारभूत आवश्यकता र सुविधाबाट विमुख भएको स्थिति एवम् शिक्षाको तल्लो स्तरका कारण मानव अधिकार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनमा प्रतिकूल प्रभाव परेको छ। नयाँ संविधानको घोषणासँगै राजनीतिक सङ्क्रमण अन्त भएको हुँदा अब सबैले सबै मानव अधिकारहरू प्राप्त गर्नका लागि अन्तर्राष्ट्रिय समुदायबाट यथेष्ट सहयोग पाएको खण्डमा मुलुक थप कदमहरू चाल्न सक्ने स्थितिमा पुगेको छ।
२२. संयुक्त राष्ट्रसङ्घअन्तर्गतका मानव अधिकार संयन्त्रहरूले सर्वव्यापकता, वस्तुगतता र पक्षपातविहीनताका सिद्धान्तहरूको कठोरपालनको

महत्वलाई नेपालले जोड दियो। लोकतन्त्र, विकास, शान्ति, सुरक्षा र मानव अधिकारहरू अन्तरनिर्भर रहेको हुँदा मानव अधिकार मुद्दाहरू सम्बोधन गर्न एक समग्र दृष्टिकोणको आवश्यकता पर्दछ। अतः अन्तर्राष्ट्रिय समुदायका प्रयासहरू सम्पूर्ण मानव अधिकारहरू प्रचलनमा आउने वातावरण सिर्जना गर्नेतर्फ परिचालित हुनुपर्दछ।

२३. नेपालजस्तो मुलुकका लागि विकासको अधिकारको प्राप्तिले अन्य अधिकारहरूको प्रवर्द्धनका निम्ति महत्वपूर्ण प्रभाव पार्दछ। यस परिवेशमा, नेपालले २०३० दिगो विकासका लागि कार्यसूचीको प्रभावकारी एवम् सन्तुलित कार्यान्वयनलाई महत्व दियो।
२४. नेपालले मानव अधिकारको संरक्षण र संवर्द्धनप्रतिको आफ्नो प्रतिबद्धतालाई पुनःजोड दिँदै अन्तरक्रियात्मक संवादका निम्ति रचनात्मक सहभागिताको अपेक्षा गर्‍यो।

ख) अन्तरक्रियात्मक संवाद र समीक्षित राष्ट्रका प्रतिक्रियाहरू

२५. अन्तरक्रियात्मक संवादको चरणमा ७३ प्रमण्डलहरूले आफ्ना बनाइहरू राखे। संवादको समयमा दिइएका सिफारिसहरूलाई प्रस्तुत प्रतिवेदनको खण्ड(आ)मा हेर्न सकिन्छ। प्रमण्डलका सबै लिखित बनाइहरूलाई उपलब्ध भएको समयमा मानव अधिकार परिषद्को एकस्ट्रानेटमा राखिनेछ। तिनलाई संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय वेबकास्ट^१ अभिलेखहरूमा राखिएको विवरणसँग तुलना गरेर हेर्न सकिन्छ।
२६. माल्दिभ्सले २०७२ वैशाखको भूकम्पपछि सार्वजनिक सेवाको पुनर्बहाली गराउनमा नेपालका प्रयासहरूको सराहना गर्‍यो। सो मुलुकले नयाँ संविधानको अवलम्बन र स्वास्थ्य स्याहारका योजनाहरूको स्वीकृतिलाई स्वागत गर्‍यो।
२७. मरिशसले गरिबी उन्मूलन, मानव अधिकार, शिक्षा, खाद्य सुरक्षा र स्वास्थ्यका क्षेत्रमा भएको प्रगतिलाई मनन गर्‍यो। महिलाहरूको उत्थानका लागि प्रयासहरू जारी राख्न सो मुलुकले नेपाललाई प्रोत्साहन गर्‍यो।
२८. मेक्सिकोले नयाँ संविधानको स्वागत गर्दै लैङ्गिक सशक्तिकरण तथा लिङ्गमा आधारित हिंसाको उन्मूलनसम्बन्धी राष्ट्रिय कार्ययोजना एवम्

^१ हेर्नुहोस्: <http://webtv.un.org/meetings-events/human-rights-council/universal-periodic-review/23rd-upr/watch/nepal-review-23rd-session-of-universal-periodic-review/4597063809001>

- रणनीतिको कार्यान्वयनको प्रारम्भजस्ता प्रगति सूचकहरूको सराहना गर्‍यो।
२९. मन्टेनेग्रोले मानव अधिकार संरक्षणको राष्ट्रिय कार्यढाँचाको सबलीकरणमा भएका प्रयासहरूको सराहना गर्‍यो। सो मुलुकले सिफारिसहरूलाई सम्बोधन गर्नका लागि बृहत् कार्ययोजनाका बारेमा थप जानकारी माग गर्‍यो।
 ३०. मोरक्कोले सत्यनिरूपण तथा मेलमिलाप आयोग र बेपत्ता व्यक्ति छानबिन आयोग गठन एवम् मजदूरका अधिकार र गरिबीको न्यूनीकरणप्रति दिइएको महत्वको प्रशंसा गर्‍यो।
 ३१. म्यानमारले राष्ट्रिय मानव अधिकार संस्था र नागरिक समाजको सहकार्यमा आवधिक राष्ट्रिय मानव अधिकार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनतर्फ नेपालले देखाएको प्रतिबद्धताको प्रशंसा गर्‍यो।
 ३२. नामिबियाले नयाँ संविधानको निर्माणमा भएको प्रगतिप्रति खुशी व्यक्त गर्दै हालैको राष्ट्रिय आवास योजना, २०७१ को प्रशंसा गर्‍यो।
 ३३. जातीय भेदभाव तथा छुवाछूत निवारण ऐनको बारेमा टिप्पणी गर्दै डेनमार्कले लिङ्ग, जात, जातीयता र धर्मका आधारमा व्यापक भेदभाव रहेको कुरा औँल्यायो। सत्यनिरूपण तथा मेलमिलाप आयोग र बेपत्ता व्यक्ति छानबिन आयोगसम्बन्धी ऐनको कार्यान्वयन सिथिल रहेको तथ्य पनि उठायो।
 ३४. न्यूजिल्याण्डले मानव अधिकारको संरक्षण बढाउनमा नयाँ समितिहरूको गठन भएकोमा प्रशंसा गर्दै नेपालमा महिला अधिकारको स्थितिका बारेमा चासो व्यक्त गर्‍यो।
 ३५. निकारागुआले रोजगारीको क्षेत्रमा देखिएको सुधारसहित सामाजिक र आर्थिक अधिकारसम्बन्धी उपलब्धिहरूलाई मनन गर्दै हालको विनाशकारी भूकम्पले यी कुराहरूलाई बिथोलेकोमा खेद प्रकट गर्‍यो।
 ३६. नर्वेले शिक्षामा पहुँचको क्षेत्रमा भएको प्रगतिको सराहना गर्दै अपाङ्ग गता भएका बालबालिकाको भर्नादर न्यून रहेकोमा चासो व्यक्त गर्‍यो। कक्षा छोड्ने दर पनि धेरै रहेको छ भने महिलामाथिको भेदभाव, तिनको ओसारपसार र यौनजन्य हैरानीमा वृद्धि भएको छ।
 ३७. पाकिस्तानले नयाँ संविधान एवम् शिक्षा, स्वास्थ्य, आवास र भूमिसम्बन्धी अधिकारहरू सुनिश्चित गर्न चालिएका कदमप्रति सराहना गर्‍यो। सो मुलुकले नेपाललाई आदिवासीहरू, अल्पसङ्ख्यक र सङ्कटापन्न वर्गहरूको अधिकार प्रत्याभूत गर्न प्रोत्साहन गर्‍यो।

३८. पानामाले राष्ट्रिय मानव अधिकार संस्था, नागरिक समाज र सञ्चारमाध्यमको परामर्शमा दोश्रो राष्ट्रिय प्रतिवेदनको तयारीका निम्ति नेपालको प्रशंसा गर्‍यो।
३९. पाराग्वेले नयाँ संविधानको अवलम्बनका निम्ति नेपालको सराहना गर्दै प्राकृतिक प्रकोपका समयमा मानव अधिकारहरूको संरक्षणमा देखिने खास चुनौतीहरूको बारेमा चर्चा गर्‍यो। सो मुलुकले मानवीय सहयोग कसरी वितरण गरियो भन्ने विषयमा थप जानकारी माग गर्‍यो।
४०. फिलिपिन्सले मानव अधिकार र स्वतन्त्रताहरूको प्रत्याभूति नयाँ संविधानले गरेको कुरा मनन गर्‍यो। नेपालको क्षतिग्रस्त पूर्वाधारको पुनर्निर्माण एवम् आर्थिक विकासका निम्ति थप अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगको खाँचोसमेत सो मुलुकले औँल्यायो।
४१. पोर्चुगलले सन् २०१४-२०१८ का निम्ति मानव अधिकार कार्ययोजनाका अतिरिक्त लैङ्गिक समानतासम्बन्धी अन्य कतिपय नीति र कार्यक्रमको बारेमा जानकारी लियो।
४२. कतारले भूकम्पपछि मुलुकले व्यहोर्नुपरेका चुनौतीको मनन गर्दै नयाँ संविधान एवम् अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि कार्ययोजनाको बारेमा जानकारी लियो।
४३. गणतन्त्र कोरियाले नयाँ संविधानको कार्यान्वयन एवम् सत्यनिरूपण तथा मेलमिलाप आयोग र बेपत्ता व्यक्ति छानबिन आयोगको गठन भएकोमा सराहना गर्‍यो।
४४. रुसी महासङ्घले नयाँ संविधान एवम् जातीय विभेदको अन्त्य गर्नमा गरिएका प्रयासको मनन गर्‍यो।
४५. सियरालियोनले विगतमा भएका मानव अधिकार उल्लङ्घनलाई सम्बोधन गर्न सङ्क्रमणकालीन न्यायका संयन्त्रहरूको गठन एवम् निःशुल्क तथा अनिवार्य शिक्षा लागु गर्ने योजनाको स्वागत गर्दै बालबालिकाको ओसारपसार तथा तिनको यौनशोषणका बारेमा चासो जनायो।
४६. सिङ्गापुरले आधारभूत शिक्षामा दक्ष एवम् तालिमप्राप्त शिक्षकहरूको सङ्ख्या र साक्षरता दरमा भएको बढोत्तरीको कदर गर्दै राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीति, २०७१ सहित स्वास्थ्यको अधिकारको संरक्षण एवम् संवर्द्धन गर्नमा भएका प्रयासको मनन गर्‍यो।

४७. स्लोभाक्रियाले वैशाखमा आएको भूकम्पपछाडि महिला हिंसामा भएको वृद्धि, पत्रकार एवम् मानव अधिकार रक्षकहरूमाथि भएको हैरानी र बदलाप्रेरित कारबाहीका सूचनाका बारेमा चासो व्यक्त गर्‍यो।
४८. स्लोभेनियाले नयाँ संविधानको अवलम्बन र बालश्रम उन्मूलनसम्बन्धी राष्ट्रिय योजनालाई स्वागत गर्दै न्यूनतम उमेरका ठूलो सङ्ख्यामा बालबालिकाहरूले श्रम गरिरहेको स्थिति तथा घरेलु एवम् यौनजन्यसहित लिङ्गमा आधारित हिंसाको बारेमा निरन्तर चासो जनायो।
४९. दक्षिण अफ्रिकाले नयाँ संविधानमार्फत गरिएको प्रगतिलाई कदर गर्दै यसले सबै मौलिक हक र स्वतन्त्रताहरूलाई व्यवहारमा उतार्ने कुरामा आशा जनायो।
५०. स्पेनले नयाँ संविधानको स्वागत गर्दै मानव अधिकारका अन्य सम्बन्धित पक्षका अतिरिक्त राष्ट्रलाई एक बहुधार्मिक राज्यको रूपमा चिनाएको तथ्य औँल्यायो।
५१. श्रीलङ्काले नयाँ संविधान घोषणा भएकोमा स्वागत गर्दै मानवीय सहयोगमा मानव अधिकार दृष्टिकोणलाई समाहित गर्न सकेको एवम् शिक्षाको अधिकारलाई मूर्त रूप दिनमा आएका नीतिगत पहलको कदर गर्‍यो।
५२. स्वीडेनले हिन्दु अल्पसङ्ख्यकप्रति भएको विभेद, नयाँ संविधानमा मधेसी र थारु समुदायको अपर्याप्त प्रतिनिधित्व, कारागारमा हुने गरेको सुनियोजित यातना र महिला कैदीबन्दीको सुरक्षाका विषयमा चासो राख्यो।
५३. स्वीजरल्याण्डले प्रदर्शनका क्रममा सुरक्षा बलले अत्यधिक शक्ति प्रयोग गरेको, नेपालका अन्तर्राष्ट्रिय दायित्वको सन्दर्भमा सत्यनिरूपण तथा मेलमिलाप आयोग र बेपत्ता व्यक्ति छानबिन आयोगले उपयुक्त स्तर कायम गर्न नसकेकोमा चासो राख्यो।
५४. नेपालका प्रमण्डलका प्रमुखले मुलुकमा हालै आएको भूकम्पका कारण भएको धनजनको ठूलो क्षतिप्रति सहानुभूति जनाएकोमा प्रमण्डलहरूलाई धन्यवाद दिनुभयो। उहाँले समयमै पुनर्स्थापना र पुनर्निर्माणमार्फत यी चुनौतीहरूलाई सम्बोधन गर्न सरकार पूर्णरूपेण प्रतिबद्ध रहेको कुरा औँल्याउनुभयो। उदारतापूर्वक गरेको सहयोगका लागि नेपालले राष्ट्रहरू, अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरू र समग्रमा अन्तर्राष्ट्रिय समुदायप्रति कृतज्ञता जाहेर गर्‍यो।

५५. लोकतान्त्रिक मूल्य र मानव अधिकारका मान्यतालाई समेटेको नयाँ संविधानको घोषणाप्रति आफ्नो सहयोग एवम् प्रोत्साहन जनाएकोमा नेपालले सदस्य राष्ट्रहरूलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्‍यो। केही प्रावधानहरू अत्यन्त महत्वाकाङ्क्षी रहेकोमा नेपाल सहमत भयो। संविधानबमोजिम नेपालले यसको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक ऐन, नियमहरू निर्माण गर्ने प्रक्रिया थालिसक्यो।
५६. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्री परिषद्को कार्यालयका सचिव कमलशाली घिमिरेले समाजमा न्याय र मेलमिलाप सुनिश्चित गर्न सङ्क्रमणकालीन न्यायका संयन्त्रहरू खडा गरिएको जानकारी दिनुभयो। ती संयन्त्रहरूले द्वन्द्वको प्रकृति, सर्वोच्च अदालतको फैसला, अन्य मुलकका अभ्यास र अन्तर्राष्ट्रिय मानव अधिकार मापदण्डबमोजिम आवश्यक कार्यहरू फर्साट गर्ने कुरामा नेपालले विश्वास लिएको छ।
५७. कानुन, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालयका सहसचिव डिल्लीराज घिमिरेले सन्धिहरूको अनुमोदन, स्थायी निमन्त्रण, शिक्षाको हक, शरणार्थी र आश्रययाचकका बारेमा सोधिएका केही प्रश्नहरूको उत्तर दिनुभयो। उहाँले यातना र अन्य क्रूर, अमानवीय र अपमानजनक व्यवहार वा सजायको इच्छाधीन आलेखको अनुमोदन गर्नेसहित प्राप्त सिफारिसहरूको प्रशंसा गर्नुभयो। उहाँले नेपाल १ सय ६२ ओटा बहुपक्षीय सन्धिहरूको पक्षराष्ट्र र २६ ओटाको हस्ताक्षरकर्ता भइसकेको र यीमध्ये २४ ओटा मानव अधिकारसम्बन्धी सन्धिहरू रहेको कुरा उल्लेख गर्नुभयो। संविधानमा प्रतिविम्बित राजनीतिक र शासकीय स्वरूपसम्बन्धी राज्यका नीतिहरूले विधिको शासन कायम गर्ने, मानव अधिकारको संरक्षण गर्ने र नेपाल पक्ष रहेका सन्धिहरूको कार्यान्वयन गर्ने कुरालाई आत्मसात गरेका छन्। सन्धिहरूमा प्रवेश गर्नुजत्तिकै जरुरी तिनको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु पनि रहेको छ। आफ्नो भूभागमा उपर्युक्त सन्धिहरूको कार्यान्वयन गर्न आवश्यक नीतिगत, कानुनी र संस्थागत पूर्वाधारको विकास गर्ने प्रक्रियामा लागेको छ। विश्वव्यापी आवधिक समीक्षा र मानव अधिकार कार्ययोजनाको अंशको रूपमा सरकारले अनुमोदनका लागि केही महत्त्वपूर्ण विधेयकहरू व्यवस्थापिकामा पेश गरेको छ। उपयुक्तानुसार, समयक्रममा अन्य सन्धिहरूको अनुमोदन गर्नका लागि आवश्यक ढाँचा खडा गर्ने प्रक्रियामा समेत नेपाल संलग्न छ।

५८. नेपालले विशेष कार्यविधि कार्यदेशधारकहरूलाई स्थायी निमन्त्रणा दिनका लागि राखिएका सुभावहरूको प्रशंसा गर्‍यो। विभिन्न विशेष कार्यविधि कार्यदेशधारकहरूले नेपाल भ्रमण गरिसकेको कुरासमेत उठ्यो। मानव अधिकार मान्यताको विकास गर्न र जमिन तहमा अधिकारहरूको संरक्षण गर्न यी भ्रमणहरूले योगदान पुऱ्याउने कुरा नेपालले मनन गर्‍यो। संविधानको प्रारम्भसँगै नेपाल कानुन र संस्थागत ढाँचाको निर्माणमा लागिस्‍क्यो। यस परिवेशमा, नेपालले कार्यदेशधारकहरूले गरेका भ्रमणका अनुरोधहरूलाई विचार गर्नेछ।
५९. संविधानको धारा २४ मा सार्वजनिक र निजी दुवै स्थानमा छुवाछूत गर्न र कार्यस्थलमा छुवाछूतको आधारमा विभेद गर्न बन्देज गरिएको छ। राज्यका सबै अङ्गमा समानुपातिक समावेशिताको सिद्धान्तबमोजिम सहभागी हुनपाउने दलितको अधिकारलाई मौलिक हकको रूपमा राखिएको छ। सार्वजनिक स्थानमा तिनको सशक्तिकरण, सहभागिता र प्रतिनिधित्वका लागि विशेष व्यवस्था गर्ने र तिनलाई रोजगारी, स्वास्थ्य, सामाजिक सुरक्षा, आवास र भूमिहीन दलितहरूलाई तीन वर्षभित्र जग्गा उपलब्ध गराउने कुरामा राज्यको दायित्व रहेको छ। छात्रवृत्तिको माध्यमबाट उच्च शिक्षासम्म दलितहरूलाई निःशुल्क शिक्षाको मौलिक हक रहेको छ। सोबाहेक, जातीय भेदभाव तथा छुवाछूत नियन्त्रण ऐन कार्यान्वयनको अवस्थामा छ। दलित विरुद्धका विभेदका मुद्दाहरू सोही ऐनअन्तर्गत अभियोजनमा लगिन्छ। यस सन्दर्भमा सरकारले कानुन कार्यान्वयन अधिकारीहरूको क्षमताविकास, न्यायप्रति दलितहरूको पहुँचमा वृद्धिमार्फत बिजा विलम्ब दलितका मुद्दाहरूको अनुसन्धान गराउने दिशामा सरकार दत्तचित्त छ। अनौपचारिक विभेदालाई नियन्त्रण गर्न एक एकीकृत कार्ययोजनाको समेत तर्जुमा भइरहेको छ।
६०. शिक्षाको हकका सन्दर्भमा, खास गरी बीचैमा कक्षा छोड्नेको बारेमा हेर्दा, नेपालले उल्लेख गर्‍यो कि अनिवार्य र निःशुल्क आधारभूत शिक्षा एवम् माध्यमिक तहसम्म निःशुल्क शिक्षालाई मौलिक कानुनले नै प्रत्याभूत गरेको छ। अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई समेत लिपि वा सङ्केतको माध्यमबाट निःशुल्क आधारभूत शिक्षासम्म पहुँचको हक रहेको छ। उल्लेखित व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयनका लागि सरकारले मौजूदा शिक्षा ऐनमा संशोधनका लागि व्यवस्थापिकामा विधेयक पेश गरिसकेको अवस्था छ। खुद भर्नादर, साक्षरता दर, प्रशिक्षित शिक्षकहरूको

सङ्ख्या र शिक्षा क्षेत्रमा लगानीका क्षेत्रमा प्रगति देखिएको छ। बीचैमा कक्षा छोड्ने समस्याका लागि नेपालले अनेकौं विशेष कदमहरू चालेको छ। बालविवाह नियन्त्रणका उपायहरू अपनाइएका छन् भने मुलुकले बहुभाषिक शिक्षातर्फ समेत ध्यान दिइरहेको छ।

६१. शरणार्थी र आश्रययाचकहरूको विषयमा हेर्दा नेपाल नत शरणार्थीसम्बन्धी महासन्धिको पक्ष रहेको छ नत आफ्नो सीमित आन्तरिक क्षमताका कारण शरणार्थीहरूलाई स्वीकार गर्ने अवस्थामा नै रहेको छ। यी सीमितताका बाबजुद नेपालले विगतमा ठूलो सङ्ख्यामा शरणार्थीहरूलाई सकारेको छ। आश्रय याचकहरूको बारेमा त्यसो त नेपालमा कुनै त्यस्तो समस्या रहेको छैन। तथापि, अधिकृतभन्दा लामो समयसम्म बसेर वा नक्कली राहदानी वा प्रवेशाज्ञा बनाएर नेपाल भित्रिएर प्रवेशाज्ञासम्बन्धी नियम उल्लङ्घन गरेका विभिन्न राष्ट्रियताका व्यक्तिहरू रहेका छन्। नेपालले संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय शरणार्थी उच्चायुक्तको कार्यालयको सहयोग र समन्वयमा तिनीहरूलाई आफ्नो गृहराष्ट्र वा कुनै तेश्रो मुलुकमा फिर्ता हुन अनुमति दिइरहेको छ। मानवीय आधारमा कैयौँपटक नेपालले प्रवेशाज्ञा शुल्क, जरिवाना र दण्डलाई मिनाहा गरिदिएको छ। नेपालले कुनै पनि मुलुकबाट शरणार्थीहरू ग्रहण नगर्ने स्पष्ट नीतिमा अडिग रहेको छ।

६२. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्री परिषद्को कार्यालयका सहसचिव रमेश ढकालले लैङ्गिक मुद्दाहरूमा नयाँ संविधान अझै बढी अनुकूल एवम् प्रगतिशील रहेको बताउनुभयो। नेपाली व्यक्तिहरूलाई नागरिकता दिने विषयमा यसले समानता र विभेदहीनताको सिद्धान्त अङ्गीकार गरेको छ। संविधानबमोजिम महिलाहरूले आफ्ना बालबालिकालाई नागरिकता सार्न सक्नेछन् भने नागरिकता प्राप्तिका विषयमा विस्तृत व्यवस्थाहरूका लागि सङ्घीय कानून बनाउने अख्तियारी सङ्घीय संसदलाई रहेको छ। नेपाली महिला र विदेशी पिताबाट विदेशमा जन्मेका बालबालिकाले अन्य मुलुकको नागरिकता नपाएको र नेपालमा स्थायी बसोबास रहेकोमा नागरिकता पाउनेछन्। यसैगरी, आमा र बुबा दुवै नेपाली नागरिक भएका सन्ततिले वंशजको नागरिकता पाउँदछन्।

६३. राष्ट्रिय मानव अधिकार संस्थाहरूको सुदृढीकरणतर्फ तिनलाई पर्याप्त कोष र कायदेशि पूरा गर्न स्वायत्तता दिने विषयमा ती संस्थासँग सहकार्य गर्न सरकार पूर्णतः प्रतिबद्ध छ। नयाँ संविधानबमोजिम विद्यमान कानूनलाई परिमार्जन गर्न र संवैधानिक आयोगको रूपमा

स्तरोन्नति गरिएका आयोगका लागि आवश्यक विधेयकहरू पेश गर्न सरकार कटिबद्ध रहेको छ।

६४. प्रमण्डलले मनन गर्‍यो कि जुनसुकै परिस्थिति र प्रयोजनका लागि यातना कानुनद्वारा निरपेक्ष रूपमा प्रतिबन्धित छ। यातना र कुनै पनि स्वरूपको दुर्व्यवहारका विरुद्ध सरकारले शून्य सहिष्णुताको नीति अपनाएको छ। महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयले गरेको अनुसन्धानबमोजिम प्रहरी हिरासतमा हुने यातनाका घटनाहरूमा उल्लेख्य कमी आएको छ। सरकारको उद्देश्य यातनाको प्रत्येक घटनालाई निवारण गर्ने हो। नेपालले निम्न कुराहरूमा उच्च वरियता दिइरहेको छ: सबै स्वरूपका यातनाहरूलाई अपराधिकरण गर्नका लागि एक बृहत् विधेयक पारित गराउने, अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा स्वीकृत सिद्धान्त र असल अभ्यासहरू भित्र्याउन फौजदारी न्यायप्रणालीमा सुधार गर्ने, व्यापक प्रशिक्षण र पर्याप्त प्रविधि एवम् साधनश्रोतमाफत यातनाको अनुसन्धान र अभियोजनलाई थप प्रमाणमुखी बनाई कानुन कार्यान्वयन निकायहरूको क्षमता बढाउने तथा राष्ट्रिय निवारण संयन्त्रहरूको सुदृढीकरण गर्ने।
६५. अत्यधिक बलप्रयोगको विषयमा हेर्दा विशेष गरी स्थानीय प्रशासन ऐन र अन्य नियमहरू कानुन कार्यान्वयन अधिकारीहरूद्वारा बल र अस्त्र प्रयोगसम्बन्धी आधारभूत सिद्धान्तहरूकै अनुकूल रहेका छन्। अन्तर्राष्ट्रिय सिद्धान्तबमोजिम मात्र बलप्रयोग गर्ने नीति सरकारले कडाइका साथ पालना गरेको छ।
६६. सबैका लागि आवासको अवधारणासहित न्यून आय र सीमान्तीकृत समूहहरूलाई सहयोग गर्ने ध्येयका साथ सरकारले एक राष्ट्रिय आवास नीति लागु गरिरहेको छ।
६७. महिला, बालबालिका तथा समाजकल्याण मन्त्रालयकी सहसचिव राधिका अर्यालले लैङ्गिक समानता, महिला सशक्तिकरण, बालसंरक्षण, अपाङ्गता भएका व्यक्तिसम्बन्धी फरक तथ्याङ्क एवम् यौनिक अल्पसङ्ख्यकसहित सीमान्तीकृत व्यक्तिका अधिकारका बारेमा भएका टिकाटिप्पणीको जवाफ दिनुभयो। संविधानले सारभूत समानता र विभेदहीनताको अवधारणालाई नागरिकको मौलिक हकको रूपमा आत्मसात गरेको छ। समावेशिताको नीतिबमोजिम राज्य संयन्त्रका सबै तहमा महिला सहभागिता सुनिश्चित गर्न सरकारले सकारात्मक विभेदका विधिहरू भित्र्याएको छ। संविधानमै सम्पत्ति र सबै आर्थिक साधनश्रोतमाथि महिलाको समान हक स्थापित गरिएको छ। सबैका

लागि लैङ्गिक समानतालाई सुदृढ गर्न नयाँ कानुन बनाउनुको साथै बहालवाला कानुनमा परिमार्जन र संशोधन गर्नका लागि दिगो प्रयासहरू जारी छन्।

६८. लिङ्गमा आधारित हिंसाको हकमा हालै संशोधित घरेलु हिंसा ऐनमा शारीरिक, आर्थिक र मनोवैज्ञानिक हिंसाको ठेट परिभाषा राखिएको छ। घरेलु हिंसा, मानव बेचबिखन तथा ओसारपसारका पीडित र सोबाट गुज्रिएका व्यक्तिहरूलाई सेवा दिनका लागि सरकारले विभिन्न कोषहरूको स्थापना गरेको छ जसभित्र तत्काल उद्धार, चिकित्सा स्याहार, कानुनी सहायता, मनोवैज्ञानिक सहायता, पुनर्स्थापना र पुनर्मिलनका सेवाहरूसमेत पर्दछन्। यसैगरी, बलात्कारमा फौजदारी कारबाही थाल्न पहिले ३५ दिनको हदम्याद रहेकोमा मुलुकी ऐनमा संशोधन गरी हाल त्यसलाई बढाई ९० दिन पुऱ्याइएको छ। बलात्कारका नाबालक पीडितको हकमा निज १६ वर्ष पुगेपछि हदम्याद सुरु हुनेछ।
६९. बालसंरक्षणको विषयमा बालबालिकासम्बन्धी मस्यौदा विधेयकमा बालश्रम, बालविवाह, शारीरिक दण्ड, बाल ओसारपसार, दुर्व्यवहार र शोषणसहित बालबालिकाविरुद्धका सबै खालका हिंसा अन्त्य गर्नका लागि विभिन्न व्यवस्थाहरू राखिएका छन्। भूकम्पपछि सरकारले मानव ओसारपसार र लिङ्गमा आधारित हिंसाको रोकथामका लागि महत्वपूर्ण नीतिगत निर्णय गरेको छ। समन्वय संयन्त्र र विभिन्न जाँचबिन्दूहरू खडा गरिएका छन्।
७०. थाइल्याण्डले साधनश्रोतसम्म पहुँचको दिशामा बनाइने नीति र रणनीतिहरूमा सबैभन्दा विपन्न र सीमान्तीकृत समूहहरूलाई प्राथमिकता दिनुपर्ने आवश्यकतामा जोड दियो। सो मुलुकले गरिबी निवारण र आवास कार्यक्रममा भएको प्रगतिलाई मनन गर्दै जातीय हिंसा र महिलाविरुद्धको हिंसाका बारेमा चासो व्यक्त गर्‍यो।
७१. टिमोर लेष्टेले लैङ्गिक सशक्तिकरण र लिङ्गमा आधारित हिंसासम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति एवम् कार्ययोजनासहित लैङ्गिक समानतासम्बन्धी नीतिको बारेमा मनन गर्‍यो।
७२. युगाण्डाले द्रुत पुनर्स्थापना सुनिश्चित गर्नका लागि मुलुकका सङ्क्रमणकालीन आवश्यकताहरू सम्बोधन गर्नुपर्ने अनिवार्यताका बारेमा उल्लेख गर्दै समीक्षा प्रक्रियामा दिइएका सुझाव अनुगमन गर्न बनाइएको कार्ययोजनाको कार्यान्वयनमा रहेका छिद्रहरू सम्बोधन गर्नका लागि कुनै योजना भए तिनको बारेमा जिज्ञासा राख्यो।

७३. युकेनले नयाँ संविधान र पुनर्निमाण प्रयासहरूको थालनी गरिएकोमा प्रशंसा गर्दै भूकम्प एवम् बक्यौता मानव अधिकार चुनौतीहरूको सामना गरिरहँदा मुलुकले भोग्नुपरेका कठिन अवस्थालाई मनन गर्‍यो।
७४. संयुक्त अरब इमिरेट्सले महिला, बालबालिका र शिक्षाको हकलाई प्रवर्द्धन गर्न चालिएका कदमको स्मरण गर्दै शिक्षा प्रणालीमा गरिएको सुधार कार्यको बारेमा थप जानकारी प्रदान गर्न नेपाललाई अनुरोध गर्‍यो।
७५. संयुक्त अधिराज्यले नयाँ संविधानको उल्लेख गर्दै सङ्क्रमणकालीन न्यायमा भएको थोरै प्रगतिको स्वागत गर्‍यो। सो मुलुकले क्षमादानका व्यवस्थाहरू, महिलाविरुद्धको विभेद र यातनालाई अपराधीकरण गर्ने ऐन, नियमको अभावका बारेमा चासो राख्यो।
७६. संयुक्त राज्य अमेरिकाले सङ्क्रमणकालीन न्यायका संयन्त्रको स्थापना भएको र विभेदहीनताको सिद्धान्त आत्मसात गर्दै संविधानलाई पूर्णता दिएकोमा नेपालको सराहना गर्‍यो। तर, सो मुलुकले भूकम्पीय राहतमा भएको विभेदजन्य पहुँच, धार्मिक र लैङ्गिक विभेद तथा तिब्बती शरणार्थीको दर्ता नभएकोतर्फ चासोसमेत व्यक्त गर्‍यो।
७७. उरुग्वेले नयाँ संविधान जारी भएकोमा नेपालको सराहना गर्दै गरिबीको न्यूनीकरणमा भएको प्रगतिलाई मूल्यवान बतायो। सो मुलुकले मानव अधिकारको संरक्षण र संवर्द्धनका लागि प्रयासहरू जारी राख्न नेपाललाई प्रोत्साहित गर्‍यो।
७८. भेनेजुयला बोलिभारियन गणतन्त्रले स्वास्थ्य, आवास र सबैभन्दा सङ्कटापन्नका लागि खाद्यका क्षेत्रसहित विश्वव्यापी आवधिक समीक्षाका सिफारिसहरू लागु गर्नमा नेपालले देखाएको प्रगतिको सराहना गर्‍यो।
७९. अफगानिस्तानले राष्ट्रिय मानव अधिकार संस्थाहरूको गठन गर्नमा नेपालले देखाएको प्रतिबद्धताको प्रशंसा गर्दै सङ्क्रमणकालीन न्यायका संयन्त्रको स्थापनासहित नेपालले पहिलो समीक्षाका सिफारिसहरू लागु गर्नमा देखाएका प्रयासहरूको उच्च मूल्याङ्कन गर्‍यो।
८०. अल्जेरियाले नयाँ संविधानका सन्दर्भमा भएको प्रगतिको सराहना गर्दै शोषणको जोखिमबाट आप्रवासी कामदारहरूलाई बचाउन नेपाललाई प्रोत्साहित गर्‍यो।
८१. अर्जेन्टिनाले सत्यनिरूपण तथा मेलमिलाप आयोग र बेपत्ता व्यक्ति छानबिन आयोगको गठनलाई स्वागत गर्दै बलात् बेपत्ता पार्ने कार्यबाट

- सबै व्यक्तिहरूलाई संरक्षण गर्ने अन्तर्राष्ट्रिय महाअभिसन्धि पारित गर्ने दिशामा आफ्नै मुलुकको अन्तर्राष्ट्रिय अभियानका बारेमा चर्चा गर्‍यो।
८२. अष्ट्रेलियाले नयाँ संविधानलाई पूर्णता दिने क्रममा भएको प्रगतिको स्वागत गर्दै ठूलो सङ्ख्यामा रहेका जातजातिका माग र स्वार्थहरूलाई सम्बोधन गर्ने प्रक्रियामा देखा परेका कठिनताहरूलाई स्वीकार गर्‍यो।
८३. बङ्गलादेशले पहिलो समीक्षाको क्रममा आफूले दिएका सुभावबमोजिम लोकतान्त्रिक सङ्क्रमण प्रक्रियालाई जारी राखेकोमा प्रशंसा गर्दै नेपालले भोगिरहेका चुनौतीहरूलाई स्वीकार गर्‍यो। साथै, सो मुलुकले मानव अधिकारको प्रचलनमा गरिबी एक गम्भीर अवरोधको रूपमा रहेको कुरा मनन गर्‍यो।
८४. बेल्जियमले नयाँ संविधान अपनाएकोमा स्वागत गर्दै अन्तर्राष्ट्रिय फौजदारी अदालतको रोम विधानलाई सम्मिलन गर्ने बारेमा नेपाल सकारात्मक छ कि भनेर प्रश्न गर्‍यो।
८५. भूटानले राजनीति र कार्यजीवनमा लैङ्गिक समानता भित्र्याउनमा चालिएका प्रयासलाई सराहना गर्दै यसको सबुदको रूपमा संसद्मा महिलाहरूको बढ्दो प्रतिनिधित्व एवम् महिला राष्ट्रपति र सभामुखको निर्वाचनलाई लिन सकिने टिप्पणी गर्‍यो।
८६. बोत्सवानाले मानव अधिकार रक्षकहरूमाथि भएका भौतिक आक्रमण र मृत्युका घम्कीका सूचनाका बारेमा चासो जनाउँदै सङ्क्रमणकालीन न्यायका संयन्त्र एवम् नयाँ संविधानको घोषणालाई प्रशंसापूर्वक उल्लेख गर्‍यो।
८७. ब्राजिलले समावेशी समाजको प्रवर्द्धनका लागि चालिएका कदमको स्मरण गर्दै सबै खालका विभेदको अन्त्य गर्ने नीतिको पालना गर्न प्रोत्साहित गर्‍यो। महिला र यौनिक अल्पसङ्ख्यकमाथि गरिएको विभेदका बारेमा सो मुलुकले चासो व्यक्त गर्दै बालश्रम र बालविवाहका बारेमा समेत सरोकार राख्यो।
८८. क्यानडाले नयाँ संविधान र यौनिक अल्पसङ्ख्यकहरूलाई समानता सुनिश्चित गर्ने दिशामा एवम् कानून सुधारमा थालिएका कोसिसको स्वागत गर्दै पुनर्निर्माणका प्रयासहरूले सङ्कटापन्न वर्गका हितहरूलाई पूरा गर्छन् भन्ने सुनिश्चित गर्न नेपाललाई प्रोत्साहित गर्‍यो।
८९. चिलीले हालैको भूकम्पका कारण सृजित जटिल परिस्थितिहरूमा समेत मानव अधिकारको संरक्षण र संवर्द्धन गर्नमा भएको प्रगतिको उच्च मूल्याङ्कन गर्दै मुलुकको साँस्कृतिक एवम् जातीय विविधतालाई

जोगाउने गरी भएको नयाँ संविधानको घोषणाका निमित्त नेपालको प्रशंसा गर्‍यो।

९०. चीनले संसद्मा महिलाको सङ्ख्या बढेको तथ्य र सामाजिक सुरक्षा र समानता सुनिश्चित गर्न एवम् गरिबी घटाउनका लागि चालिएका प्रयत्नहरूको मनन गर्दै नेपाललाई आफ्ना मानव अधिकार दायित्वहरू पूरा गर्नमा सघाउन अन्तर्राष्ट्रिय समुदायलाई आह्वान गर्‍यो।
९१. कोलम्बियाले पहिलो समीक्षामा प्राप्त सिफारिसहरू लागु गर्नमा नेपालले देखाएको प्रतिबद्धताको सराहना गर्दै विशेषतः बाध्यात्मक बालश्रमको निवारणमा गरिएका प्रयासहरूको कदर गर्‍यो।
९२. कोष्टारिकाले विशेषतः संस्थागत ढाँचाको सुदृढीकरणतर्फ पहिलो समीक्षामा प्राप्त सिफारिसहरू लागु गरेकोमा नेपालको सराहना गर्‍यो।
९३. क्यूबाले पहिलो समीक्षा प्रक्रियापछि कानुनी र संस्थागत ढाँचामा देखिएका सकारात्मक परिवर्तनहरूको मनन गर्दै नेपालको विकास र मानव अधिकार नीतिमा नेपाललाई सहयोग जारी राख्न अन्तर्राष्ट्रिय समुदायलाई आह्वान गर्‍यो।
९४. साइप्रसले लैङ्गिक सशक्तिकरण र लिङ्गमा आधारित हिंसासम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति एवम् कार्ययोजनाको अवलम्बनसहित महिला अधिकारको प्रवर्द्धनका लागि गरिएका प्रयासको प्रशंसा गर्‍यो।
९५. चेक रिपब्लिकले नेपाली प्रमण्डलको स्वागत गर्दै सिफारिसहरू प्रस्तुत गर्‍यो।
९६. नेदरल्याण्डसले नयाँ संविधानको तर्जुमा र सङ्क्रमणकालीन न्यायका संयन्त्रको स्थापना भएकोमा प्रशंसा गर्दै मानव अधिकारमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावलाई सम्बोधन गर्नमा मुलुकका नीति एवम् योजनाको कार्यान्वयनले सकारात्मक भूमिका खेल्ने आशा राख्यो।
९७. जिबुटीले विशेषतः समानतासहित मौलिक हक र स्वतन्त्रताहरूको प्रत्याभूति गरेकोमा नयाँ संविधानको स्वागत गर्‍यो।
९८. मिश्रले सङ्क्रमणकालीन न्यायका संयन्त्रहरू, महिलाको बढ्दो राजनीतिक प्रतिनिधित्व, आप्रवासी कामदारको शोषणका जोखिमप्रति गरिएको सम्बोधन एवम् सबैभन्दा विपन्न र वञ्चित वर्गका लागि सामाजिक सुरक्षाका उपायहरूको स्वागत गर्दै मातृ तथा बालमृत्यु दर तथा गरिबीको न्यूनीकरणमा गरिएको प्रगतिको मनन गर्‍यो।
९९. इस्टोनियाले नयाँ संविधानको स्वागत गर्दै पत्रकार एवम् मानव अधिकार रक्षकहरूमाथि गरिएको हैरानी र बदलाप्रेरित कारबाही, यौनजन्य हिंसा

र दुर्व्यवहारसहित महिलाविरुद्ध हुने हिंसाका बारेमा भने सरोकार राख्यो।

१००. फिनल्याण्डले अनिवार्य र निःशुल्क प्राथमिक शिक्षा, महिलाका समान उत्तराधिकार हकहरू र बँधुवा मजदुरहरूको पुनर्स्थापनासम्बन्धी संविधानका प्रावधानहरूको स्वागत गर्नुका अतिरिक्त भर्ना एवम् साक्षरता दरमा देखिएको दिगो वृद्धिको प्रशंसा गर्दै विद्यालयहरू एवम् विद्यार्थी समूहहरूबीच शिक्षाको स्तरमा विद्यमान असमानताका बारेमा सरोकार व्यक्त गर्‍यो।
१०१. फ्रान्सले नयाँ संविधान र राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगमा गरिएको नियुक्तिको स्वागत गर्‍यो।
१०२. जर्मनीले नयाँ संविधान र मेलमिलापतर्फ प्रोत्साहन पुग्ने गरी मुलुकको शान्तिप्रक्रियामा सबै गैरसरकारी एवम् नागरिक समाजका संस्थाले गरेका प्रयासको स्वागत गर्‍यो।
१०३. घानाले सुरक्षा प्रणालीमा देखिएको अहम् सुधार, सङ्क्रमणकालीन न्यायका संयन्त्रको स्थापना र फौजदारी न्याय प्रणालीको सञ्चालनमा देखिएको विकासको स्वागत गर्‍यो।
१०४. हाइटीले नेपाललाई दोश्रो विश्वव्यापी आवधिक समीक्षामा स्वागत गर्‍यो।
१०५. हङ्गेरीले मानव अधिकार अभिसन्धिको कार्यान्वयन अवस्था क्षीण रहेको उल्लेख गर्दै मुलुकका नागरिकता कानूनको परिमार्जनका योजनाका बारेमा थप जानकारी माग गर्‍यो।
१०६. भारतले चालू राजनीतिक सङ्क्रमणको समयमा नेपाली जनताले चुनौती व्यहोर्नु परिरहेको मनन गर्दै हिंसाका निरन्तर घटनाहरू, गैरन्यायिक हत्या र जातीय विभेदका बारेमा उठेका चासोको बारेमा टिप्पणी गर्‍यो।
१०७. इण्डोनेसियाले घरेलु हिंसा, ओसारपसार र आप्रवासी कामदारको सुरक्षाका क्षेत्रमा नेपालले चालेका प्रयासको उल्लेख गर्‍यो।
१०८. आइरल्याण्डले सशस्त्र द्वन्द्वको प्रभावलाई निरन्तर सम्बोधन गर्न नेपाललाई प्रोत्साहित गर्नुका साथै मानव अधिकार रक्षक र पत्रकारमाथिको हिंसा तथा पर्याप्त खानाको अधिकार प्रचलन हुन नसकेकोतर्फ चासो जनायो।
१०९. इजरायलले लैङ्गिक सबलीकरण र अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई समेत समेटेटी राष्ट्रिय मानव अधिकार कार्ययोजनाको विकास, संसद्मा

- महिलाको सुधिएको प्रतिनिधित्व र समावेशी शिक्षामा भएको प्रगतिको उल्लेख गर्‍यो।
११०. जापानले नयाँ संविधानको घोषणा र महिला तथा बालबालिकाको ओसारपसारलाई सम्बोधन गर्न थालिएका कानुनी प्रयास, राष्ट्रिय एवम् जिल्ला समितिहरूको स्थापनाका लागि नेपालको सराहना गर्‍यो।
१११. लाओस् जनवादी लोकतान्त्रिक गणतन्त्रले मुलुकमा मानव अधिकारको संरक्षण र संवर्द्धनतर्फ नेपालले देखाएको दरिलो प्रतिबद्धताको मनन गर्दै मानव ओसारपसारको नियन्त्रणमा हासिल प्रगतिको उल्लेख गर्‍यो।
११२. लाट्भियाले नयाँ संविधानको अवलम्बन र लैङ्गिक मूलप्रवाहिकरणका लागि विधायिकीय प्रयासहरूलाई मनन गर्दै बालविवाहजस्ता महिला तथा बालबालिकाविरोधी हानिकारक सामाजिक परम्पराहरूको बारेमा चासो जनायो।
११३. मलेसियाले मानव अधिकारसम्बन्धी विधायिकीय ढाँचाको सुदृढीकरणमा भएको प्रगति, लैङ्गिक सशक्तिकरण र लिङ्गमा आधारित हिंसासम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति एवम् कार्ययोजनाको अवलम्बन एवम् कार्यान्वयनका लागि नेपालको सराहना गर्‍यो।
११४. नेपालले राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग 'क' हैसियतको एक संवैधानिक निकाय भएको र यसको क्षमता सुदृढीकरणका लागि सरकार पूर्णतः प्रतिबद्ध रहेको कुरा उल्लेख गर्‍यो।
११५. शिक्षा सुधार, गरिबी न्यूनीकरण उपाय, बालश्रम, बालविवाह र जातीय विभेदका बारेमा देखाइएका चासोलाई सराहना गर्दै यी समस्याहरूका बाबजुद यी मुद्दाको सामना गर्न एक दरिलो कानुनी एवम् संस्थागत ढाँचा र सुदृढ कार्यान्वयन निकायहरू रहेको कुरा प्रष्टायो।
११६. आप्रवासी कामदारका हक संरक्षण गर्न नागरिक समाज, क्षेत्रीय र विश्व सङ्गठनहरूसँग सहकार्य गर्नका लागि संयन्त्रको विकास गर्नुपर्ने सिफारिसहरूसँग सहमति जनायो।
११७. नेपालले परिषदलाई पुनःआश्वस्त पाऱ्यो कि उसले नयाँ संविधानमा धार्मिक स्वतन्त्रताको प्रत्याभूति गरेको छ। तथापि, बितेको दशकमा कानुनले अनुमति नदिएको बाध्यकारी धर्मान्तरणका कारण आफ्नो परम्परागत मूल्य, साँस्कृतिक धरोहर र राष्ट्रिय पहिचानमा नेपालले चुनौतीहरू व्यहोर्नुपरेको छ।
११८. नेपालको नयाँ संविधान लोकतान्त्रिक, समावेशी र फराकिलो रहेको तथ्य उल्लेख गर्दै नेपालले आफ्नो संविधान आफैँ बनाउन

पाउने मुलुकहरूको परस्पर सार्वभौम अधिकारको सम्मान हुनुपर्ने आवश्यकतामा जोड दियो।

११९. नेपाली जनताले हाल व्यहोर्नु परिरहेको कठिनाइप्रति प्रमण्डलहरूले देखाएको चासोप्रति धन्यवाद ज्ञापन गर्दै संविधानको ढाँचाभिन्न रही मधेस क्षेत्रका वर्तमान मागहरू समाधान गर्न सरकार पूर्णतः कटिबद्ध रहेको कुरा औँल्यायो।
१२०. अन्तमा, आफ्ना रचनात्मक र मूल्यवान् टिप्पणी एवम् बुझाइका लागि नेपालले सबै प्रमण्डलहरूलाई धन्यवाद दियो। यस अन्तरक्रियात्मक संवादले अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता र मानकबमोजिम विधायन, नीति, रणनीति र कार्यक्रमहरूको थप विकासका लागि नेपाललाई पृष्ठपोषण प्रदान गर्‍यो।

आ) निष्कर्ष तथा/वा सिफारिसहरू^३

१२१. अन्तरक्रियात्मक संवादको चरणमा तयार तल उल्लेखित सिफारिसहरू नेपालले परीक्षण गरी समर्थन व्यक्त गर्‍यो:
- १२१.१ अनुमोदित मानव अधिकार अभिसन्धिहरूको कार्यान्वयनलाई सुनिश्चित गर्दै जाने (पाकिस्तान),
- १२१.२ मानव अधिकारहरूको संरक्षणसँग अनुकूल हुने गरी नयाँ संविधानको बृहत् कार्यान्वयनतर्फ अघि बढ्ने (कोलम्बिया),
- १२१.३ यातनाका कार्यका लागि उचित दण्डसहितको विधायन ल्याउने, यातनाका सबै आरोपहरू तत्काल, विस्तृत, निष्पक्ष र पक्षपातविहीन छानबिन सुनिश्चित गर्न स्वतन्त्र कार्यविधिहरू तयार गर्ने, यातनाका लागि जिम्मेवार जुनसुकै अधिकारीहरूलाई जवाफदेही बनाउने, यातनाका पीडितहरूलाई उपचार र परिपूरणको हक दिलाउने (जर्मनी),
- १२१.४ नेपाली कानूनअन्तर्गत यातना र बाध्यात्मक रूपमा बेपत्ता पार्ने कार्यलाई स्पष्टतः प्रतिबन्ध लगाउने (नर्वे),
- १२१.५ अन्तर्राष्ट्रिय मानकअनुसारको परिमार्जित बालबालिकासम्बन्धी ऐन निर्माण गर्न प्रयासहरू तीब्र पार्ने, यसभिन्न बालबालिकाविरुद्ध हुने सबै किसिमका हिंसामा प्रतिबन्धका प्रावधानहरू राख्ने र यसको कार्यान्वयनका लागि पर्याप्त बजेटजन्य संसाधन उपलब्ध गराउने (स्लोभाकिया),

३ निष्कर्ष र सिफारिसहरूको सम्पादन गरिएको छैन।

- १२१.६ अनौपचारिक क्षेत्रमा विद्यमान बालश्रमलाई कानुनको अधीनमा ल्याउने गरी मौजूदा बालबालिकासम्बन्धी ऐनलाई संशोधन गर्ने (स्लोभाकिया),
- १२१.७ हानिकारक साँस्कृतिक अभ्यासहरूलाई दण्डनीय बनाउने गरी विधेयक पारित गर्ने, बालविवाह र बाध्यकारी विवाह उन्मूलन गर्ने (सियरालियोन),
- १२१.८ ओसारपसारबाट पीडित बालबालिकासम्बन्धी मुद्दाको सम्बन्धमा समन्वय संयन्त्र गठन गर्ने हेतुले बालबालिकासम्बन्धी ऐनको परिमार्जनलाई अन्तिम रूप दिने (टिमोर लेष्टे),
- १२१.९ मुख्यतः समाजमा पूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गर्नका निम्ति आदिवासीहरूका अधिकारको संरक्षण एवम् संवर्द्धनका लागि विधायिकीय र संस्थागत ढाँचा सुदृढ गर्ने (मेक्सिको),
- १२१.१० मानव अधिकारहरूको संरक्षण एवम् संवर्द्धनका लागि राष्ट्रिय संयन्त्रको सुधारका प्रयास जारी राख्ने (म्यानमार),
- १२१.११ आयोगको स्वतन्त्रता र वित्तीय स्वायत्तता प्रत्याभूत गर्न राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग ऐनमा संशोधन गर्ने (पोर्चुगल),
- १२१.१२ सर्वोच्च अदालत, नेपालको फैसलाबमोजिम राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगलाई आवश्यक स्वायत्तता र स्वतन्त्रता प्रदान गर्न सान्दर्भिक कानुन पारित गर्ने (युगाण्डा),
- १२१.१३ नियुक्तिमा प्रतिनिधित्वमूलक दृष्टिकोणसमेत अपनाउँदै राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगको प्रभावकारी सञ्चालन सुनिश्चित गर्ने (अष्ट्रेलिया),
- १२१.१४ सबै प्रकारका जातीय विभेद उन्मूलन गर्ने महासन्धि र महिलाविरुद्धका सबै खालका विभेद उन्मूलन गर्ने महासन्धिसँग सम्बन्धित आफ्ना सबै बक्यौता प्रतिवेदनहरू पेश गर्ने (पोर्चुगल),
- १२१.१५ मानव अधिकार परिषद्का विशेष कार्यविधिसँग थप सहकार्यको विकास गर्ने, यसभित्र कायदेशिधारकहरूको मुलुक भ्रमणसमेत पर्ने (युक्रेन),
- १२१.१६ मानव अधिकारको संरक्षण र सोमार्फत लैङ्गिक समानता, यौनिक अल्पसङ्ख्यकहरूसम्बन्धी यसका व्यवस्थाहरूसहित नयाँ संविधानको कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्न आवश्यक कदमहरू चाल्ने (स्वीडेन),

- १२१.१७ सबै खालका विभेद उन्मूलन गर्न विद्यमान कानून र नीतिहरूलाई प्रभावकारी ढङ्गले लागू गर्नका निम्ति प्रयासहरू बढाउने थाइल्याण्ड),
- १२१.१८ विभेदलाई वास्तवमै अन्त गर्न प्रयासहरू बढाउने (जापान),
- १२१.१९ विशेषतः भूकम्प प्रभावित क्षेत्रहरूमा महिलालाई हिंसा र विभेदबाट जोगाउन प्रयासहरू तीव्र पार्ने (नर्वे),
- १२१.२० लैङ्गिक असमता उन्मूलन गर्न प्रयासहरू बढाउने र बालविवाह अन्त गर्न राष्ट्रिय रणनीतिको कार्यान्वयन गर्ने (बोत्सवाना),
- १२१.२१ खासगरी आपतकालीन अवस्थाहरूमा र संरक्षणकारी आदेशको प्रभावकारिताका सन्दर्भमा लिङ्गमा आधारित हिंसाका पीडितको संरक्षण गर्न आवश्यक व्यक्तिगत एवम् भौतिक साधनश्रोत प्रत्याभूत गर्ने (स्पेन),
- १२१.२२ आत्महत्या निवारणमा जोड दिँदै आत्महत्याबाट सृजित शोकलाई मध्यनजर गर्दै यस्ता व्यक्ति र तिनका परिवारलाई सहायता उपलब्ध गराउने (हाइटी),
- १२१.२३ पुरुष र महिला दुवैलाई कारागृहमा सुरक्षा सुनिश्चित गर्न थप प्रयासहरू चाल्ने (स्वीडेन),
- १२१.२४ महिला र बालबालिका विरोधी हानिकारक प्रथाहरू उन्मूलन गर्न प्रतिबद्ध हुने (मिश्र),
- १२१.२५ महिला र बालबालिकाको ओसारपसारको सामना गर्न नयाँ विधिहरू भित्राउने र तिनको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने दिशामा प्रयासहरू बढाउने (जापान),
- १२१.२६ यातना, स्वेच्छाचारी थुना, गैरन्यायिक र सामूहिक हत्याका सबै आरोपहरू तत्काल छानबिन गर्ने एवम् दोषीहरूलाई दण्डित गर्ने (न्यूजिल्याण्ड),
- १२१.२७ गैरन्यायिक हत्या, हिरासतमा हुने मृत्यु र मानव अङ्गको तस्करीका आरोपहरूको छानबिन गर्ने (सियरालियोन),
- १२१.२८ सत्य निरूपण तथा मेलमिलाप आयोग र बेपत्ता व्यक्ति छानबिन आयोगले अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डअनुकूल कार्य गर्ने सुनिश्चित गर्न कदमहरू चाल्ने तथा गम्भीर मानव अधिकार उल्लङ्घनका दोषीहरूलाई न्यायको दायरामा ल्याउने (क्यानडा),

- १२१.२९ शरणार्थीहरूलाई तिनकै उद्गममा फिर्ता पठाउने कार्यलाई निषेध गर्ने अन्तर्राष्ट्रिय कानुनको कडाइका साथ पालना र सम्मान गर्ने (जर्मनी),
- १२१.३० वातावरणीय रणनीतिको कार्यान्वयन गर्ने क्षमता थप सुदृढ गर्ने र प्राकृतिक प्रकोपको सामना गर्नका लागि योजना बनाउने (म्यानमार),
- १२१.३१ जलवायु परिवर्तनसम्बन्धी आफ्ना नीतिहरू मानव अधिकार प्रतिबद्धता र दायित्वबाट समर्थित छन् भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्ने (फिलिपिन्स)^४,
- १२१.३२ मानव अधिकारहरूको संरक्षण र संवर्द्धन गर्न जनताका आवश्यकता एवम् आफ्ना नागरिकको जीवनस्तर सुधार्न सघाउने खालका विकास नीतिहरू अवलम्बन गर्नमा आफ्ना प्रयासहरू जारी राख्ने (यमन),
१२२. देहायका सिफारिसहरूमा नेपालको समर्थन रहेको छ र यी सिफारिसहरू कि त कार्यान्वयन भइसकेको छ कि त ती कार्यान्वयनको चरणमा छन्:
- १२२.१ फराकिलो स्वामित्व र सहभागिता सुनिश्चित गर्न नेपालका सबै वर्गलाई समायोजन गर्दै संविधान निर्माण एवम् लोकतान्त्रिकरणको प्रक्रियालाई सबल बनाउने (भारत),
- १२२.२ नेपालले अनुमोदन गरेको महिलाविरुद्धका सबै खालका विभेद उन्मूलन गर्ने महासन्धिको धारा ९(२) बमोजिम तथा पुरुष र महिलाबीच आफ्ना बालबालिकाको राष्ट्रियताका सम्बन्धमा पूर्ण समानता हुने कुरा नेपालको संविधानमा सुनिश्चित गर्नका लागि आवश्यक कदमहरू चाल्ने (क्यानडा),
- १२२.३ आफ्नो नयाँ संविधानमा पुरुष र महिलाबीच समानता एवम् सबैलाई विभेदबाट मुक्त हुन पाउने हक सुनिश्चित गर्ने (निकारागुआ),
- १२२.४ सत्यनिरूपण तथा मेलमिलाप आयोग र बेपत्ता व्यक्ति छानबिन आयोग नेपालका अन्तर्राष्ट्रिय दायित्वप्रति असंगत रहेको भनी सर्वोच्च अदालत, नेपालले २०७१/११/१४ मा गरेको फैसलालाई यथाशीघ्र कार्यान्वयन गर्ने (स्वीजरल्याण्ड),
- १२२.५ सत्यनिरूपण तथा मेलमिलाप आयोग र बेपत्ता व्यक्ति छानबिन आयोगसम्बन्धी २०७० सालका ऐनहरूलाई विशेषतः क्षमादानको

४ अन्तरक्रियात्मक संवादमा पढेर सुनाइएको सिफारिस। आफ्नो जलवायु कार्य मानव अधिकार प्रतिबद्धता र दायित्वबाट समर्थित छन् भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्ने (फिलिपिन्स)।

- परिभाषा, साक्षी संरक्षण र उजुरीहरूको किनारा गर्नमा हुने ढिलाइका सम्बन्धमा अन्तर्राष्ट्रिय मानकबमोजिम बदल्नुपर्ने (बेल्जियम),
- १२२.६ विशेषतः यौनजन्य हानिलाई प्रष्ट पार्न, हिंसाका धम्कीहरूलाई समेत समावेश गरी घरेलु हिंसाका परिभाषालाई फराकिलो पार्न एवम् सबै खालका शारीरिक हानिहरूलाई समेट्नका लागि घरेलु हिंसा ऐनलाई संशोधन गर्ने (नर्वे),
- १२२.७ साभेदारबीचका, विवाहेतरसहितका सबै खालका यौनजन्य हिंसा र धम्कीलाई समेत समेट्ने गरी घरेलु हिंसासम्बन्धी ऐनलाई संशोधन गर्ने (स्पेन),
- १२२.८ लिङ्गमा आधारित हिंसाको अन्त गर्न एक राष्ट्रिय कार्ययोजना विकास गर्दै बलात्कार कानूनलाई अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड अनुकूल तुल्याउने (अष्ट्रेलिया),
- १२२.९ खासगरी बलात्कारको कानुनी परिभाषा र उजुरी दर्ता गर्ने हदम्यादका विषयमा बलात्कार कानूनलाई अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता अनुकूल तुल्याउने (बेल्जियम),
- १२२.१० घरेलु हिंसासम्बन्धी ऐनलाई प्रभावकारी रूपमा लागु गर्दै लैङ्गिक समानता र महिलाविरुद्धका हिंसासम्बन्धी विधेयकलाई छिटो पारित गर्न पहल गर्ने (स्लोभेनिया),
- १२२.११ कार्यस्थलमा यौनजन्य हैरानीसम्बन्धी मस्यौदा विधेयकलाई पारित गर्ने (अल्जेरिया),
- १२२.१२ यौनजन्य हैरानीको नियन्त्रण गर्न राष्ट्रिय कानून पारित गर्नेतर्फ विचार गर्ने (मिश्र),
- १२२.१३ बलात्कार कानूनलाई अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डअनुकूल तुल्याउँदै प्रहरीसमक्ष बलात्कारको उजुरी दर्ता गर्ने ३५ दिने हदम्यादलाई हटाउने (गणतन्त्र कोरिया),
- १२२.१४ बलात्कारको उजुरी दर्ता गर्ने ३५ दिने हदम्यादलाई हटाउने वा कम्तीमा बढाउने (संयुक्त अधिराज्य),
- १२२.१५ पेरिस सिद्धान्तबमोजिम राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगको प्रभावकारी कार्य सञ्चालन सुनिश्चित गर्ने। यसका लागि मुख्यतः आयोगलाई आवश्यक र पर्याप्त तहमा कोष एवम् यथेष्ट स्वायत्तता उपलब्ध गराउने (गणतन्त्र कोरिया),
- १२२.१६ राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगको स्वतन्त्रता र वित्तीय स्वायत्तता सुनिश्चित गर्ने (भारत),

- १२२.१७ राष्ट्रिय महिला आयोगजस्ता आफ्ना राष्ट्रिय आयोगहरू सुदृढ गर्ने ताकि पारित नीतिहरू लागु गर्न सकियोस् (पोर्चुगल),
- १२२.१८ विद्यमान संस्थागत संयन्त्रहरूको सुदृढीकरण गर्दै महिला अधिकारको संरक्षणमा प्रगति जारी राख्ने (भेनेजुएला बोलिभारियन गणतन्त्र),
- १२२.१९ बालअधिकारको स्वतन्त्र अनुगमनका लागि एक विशेष संयन्त्रको स्थापना गर्ने (इस्टोनिया),
- १२२.२० सबैका लागि शिक्षाको राष्ट्रिय कार्ययोजनाको कार्यान्वयनलाई निरन्तरता दिने। यसको सुविधा आर्थिक रूपमा विपन्न सामाजिक समूहहरूले समेत पाउनुपर्ने (संयुक्त अरब इमिरेट्स),
- १२२.२१ मानव अधिकारमा सामूहिक स्वामित्व लिनका लागि चौथो पञ्चवर्षीय राष्ट्रिय मानव अधिकार कार्ययोजना (२०१४-२०१९) लाई पूर्ण कार्यान्वयन गर्ने (क्युबा),
- १२२.२२ महिला, बालबालिका र अन्य सङ्कटापन्न वर्गका अधिकार संरक्षणका लागि थप उपायहरू अवलम्बन गर्ने (लाओ जनवादी लोकतान्त्रिक गणतन्त्र),
- १२२.२३ महिला अधिकार र लिङ्गमा आधारित हिंसाका नकारात्मक प्रभावका बारेमा सचेतना अभियानहरू बढाउने (स्लोभेनिया),
- १२२.२४ कानून कार्यान्वयन अधिकारीहरूका लागि मानव अधिकार शिक्षा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने (पाराग्वे),
- १२२.२५ सार्वजनिक सुरक्षा बललाई विशेषतः यातना र दुर्व्यवहार नियन्त्रणसहित मानव अधिकारका सिद्धान्तका बारेमा प्रशिक्षित गर्ने (जिबुटी),
- १२२.२६ राष्ट्रिय प्राथमिकताका आधारमा नेपाललाई प्रभावकारी सहायता उपलब्ध गराउन अन्तर्राष्ट्रिय समुदायका प्रयासहरू परिचालन गर्ने (कतार),
- १२२.२७ अन्तर्राष्ट्रिय सिफारिसहरूको अनुगमनका लागि एक राष्ट्रिय प्रणाली खडा गर्नेतर्फ संभाव्यता अध्ययन गर्ने (पाराग्वे),
- १२२.२८ आफ्ना अन्तर्राष्ट्रिय दायित्वहरू कार्यान्वयन गर्नका निम्ति एक स्थायी अन्तर-मन्त्रालय समिति गठन गर्नेतर्फ विचार गर्ने। अन्य कुराका अतिरिक्त महासन्धिको निकायहरूसमक्ष राष्ट्रिय प्रतिवेदनहरूको मस्यौदालाई समन्वय गर्ने काम उक्त समितिले गर्ने (पोर्चुगल),

- १२२.२९ सशस्त्र द्वन्द्वप्रभावित बालबालिकाको पुनर्स्थापना र एकीकरणको आवश्यकता पूरा गर्ने खालका कार्यक्रमहरूको विकास गर्ने प्रयोजनका लागि त्यस्ता बालबालिकासँग काम गरेको अनुभवप्राप्त राष्ट्र एवम् संस्थासँग सहकार्य गर्ने (नामिबिया),
- १२२.३० द्वन्द्व र विनाशकारी भूकम्पका कारण ध्वस्त पूर्वाधारको पुनर्निर्माण र आर्थिक विकासका लागि थप अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगको खोजी गर्ने (भुटान),
- १२२.३१ संयुक्त राष्ट्रसङ्घ प्रणालीसँगको सहकार्य जारी राख्ने (घाना),
- १२२.३२ महिलाविरुद्ध भेदभाव र हिंसा गर्नेलाई दण्डित गर्ने प्रयास जारी राख्दै अपराधका महिला पीडितलाई सहायता एवम् संरक्षणका निमित्त पर्याप्त संयन्त्रहरू रहेको सुनिश्चित गर्ने (मेक्सिको),
- १२२.३३ जातीय छुवाछूतमा आधारित विभेद नियन्त्रणकारी कानूनको प्रभावकारी कार्यान्वयनका निमित्त सार्वजनिक नीतिहरू तर्जुमा गर्ने (पाराग्वे),
- १२२.३४ महिलालाई गलत रूपमा व्याख्या वा प्रस्तुत गर्ने कुरालाई नियन्त्रण गर्न सचेतना वृद्धि अभियान समेतका माध्यमबाट लैङ्गिक समानताको प्रवर्द्धन गर्ने (मलेसिया),
- १२२.३५ जातीय भेदभाव तथा छुवाछूत नियन्त्रण ऐन, २०६७ को पूर्ण र प्रभावकारी कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्ने (डेनमार्क)
- १२२.३६ जातीय भेदभाव तथा छुवाछूत नियन्त्रण ऐन, २०६७ को व्यापक कार्यान्वयनका निमित्त एक ठोस रणनीति तयार गर्ने (स्वीजरल्याण्ड),
- १२२.३७ नेपालका आदिवासी महिलामाथिको विभेदका कथित विभिन्न प्रकारहरूलाई सम्बोधन गर्न एक प्रभावकारी संयन्त्र खडा गर्ने (युगाण्डा),
- १२२.३८ सबै नेपाली अल्पसङ्ख्यक वर्गसँग एक समावेशी संवाद सुनिश्चित गर्ने (युक्रेन),
- १२२.३९ खासगरी महिला तथा दलितमाथि हुने सबै प्रकारका विभेद अन्त गर्ने कानूनहरूको कार्यान्वयन र प्रभावकारिता लेखाजोखा गरी गैरविभेद प्रयासहरूलाई वास्तविक एवम् प्रभावकारी अभ्यासमा रूपान्तरण गर्ने (चेक गणतन्त्र),
- १२२.४० जातीयता, लिङ्ग, जातमा आधारित कानुनी र तथ्यगत विभेद अन्त गर्नका लागि क्रियाशील रहँदै अन्य कुराका अतिरिक्त जातीय

- भेदभाव तथा छुवाछूत नियन्त्रण ऐनको कार्यान्वयन गर्नका निम्ति प्रभावकारी एवम् स्वतन्त्र संयन्त्रहरूको विकास गर्ने (जर्मनी),
- १२२.४१ महिलामाथि हुने सबै प्रकारका विभेद अन्त गर्ने र जातीय भेदभाव तथा छुवाछूत नियन्त्रण ऐन, २०६७ को प्रभावकारी कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्न सबै आवश्यक उपायहरू अपनाउने (नामिबिया),
- १२२.४२ विशेषतः प्रशासनको सन्दर्भमा रहेका मुद्दाहरूलाई ध्यान दिदै यौनिक अल्पसङ्ख्यकमाथिको विभेदका सबै घटनाहरूको अनुसन्धान र दण्ड व्यवस्थाका लागि खास संयन्त्रहरू गठन गर्ने (स्पेन),
- १२२.४३ यौनिक अल्पसङ्ख्यकहरूको संरक्षणलाई सुदृढ गर्दै विद्यमान कानूनहरूको पूर्ण कार्यान्वयनका लागि प्रयासरत रहने (इजरायल),
- १२२.४४ कानून कार्यान्वयन अधिकारीहरूद्वारा बल र अस्त्र प्रयोगसम्बन्धी आधारभूत सिद्धान्त कै अनुकूल हुने गरी बलप्रयोगका सबै घटनाहरूमा समानुपातिकता र आवश्यकताका सिद्धान्तको सम्मान प्रत्याभूत गर्ने (स्वीजरल्याण्ड),
- १२२.४५ महिलाविरुद्धको हिंसा नियन्त्रण गर्दै अधिकारमा समानता प्रत्याभूत गर्ने (फ्रान्स),
- १२२.४६ यौनजन्य हिंसा र ओसारपसारका घटनासहित हिंसाका घटनाहरू उजुरी गर्ने सुरक्षित एवम् गोप्य वातावरण प्रहरीले उपलब्ध गराउने, सबै उजुरीहरू दर्ता गर्ने र प्रभावकारी अनुसन्धान हुने कुरा सुनिश्चित गर्ने (नेदरल्याण्ड्स),
- १२२.४७ खासगरी बालविवाह, बलपूर्वक विवाह र ओसारपसारको निवारणसहित बालबालिकामाथिको हिंसा नियन्त्रणका लागि प्रयासहरू सुदृढ गर्ने। यसका लागि मुख्यतः परिवारहरूको माभ्रमा सचेतना बढाउने कार्यक्रमहरू लैजाने (बेल्जियम),
- १२२.४८ बालश्रममा बन्देज लगाउने र विशेषतः गरिब एवम् विपन्न वर्गका सबै बालबालिकाको शिक्षामा पहुँच सहज बनाउनका लागि कानून कार्यान्वयन गर्न कदम चाल्ने (ब्राजिल),
- १२२.४९ बालश्रममा बन्देज लगाउने, गरिब एवम् विपन्न वर्गका सबै बालबालिकाको शिक्षामा पहुँच सहज बनाउने तथा श्रम निरीक्षणलाई सुदृढ बनाउने किसिमले कानून कार्यान्वयन गर्ने (स्लोभेनिया),

- १२२.५० विशेषतः बालश्रमको उन्मूलन र शिक्षामा गरिब बालबालिकाको पहुँच सहज बनाउदै बालअधिकारको सुदृढीकरण एवम् सम्मान गर्ने (जिबुटी),
- १२२.५१ सन् २०१६ सम्म निकृष्ट प्रकारको बालश्रम र २०२० सम्म सबै प्रकारको बालश्रम उन्मूलन गर्ने लक्ष्ययुक्त योजनाको कार्यान्वयनमा विशेष ध्यान दिने। यसभित्र अनौपचारिक क्षेत्रमा हुने बालश्रममा बन्देज लगाउने कार्यसमेत पर्ने (रुसी महासङ्घ),
- १२२.५२ न्याय प्रणालीको स्वतन्त्रता र निष्पक्षता सुनिश्चित गर्ने। यसका लागि विशेषतः सरकारको कार्यकारी अङ्गको हस्तक्षेपबिना न्याय एवम्ले कार्य गर्दछ भन्ने सुनिश्चित गर्न प्रयासहरू देखाउने (क्यानडा),
- १२२.५३ अपराधका सबै बक्यौता आरोपहरू अनुसन्धान हुने प्रत्याभूत गर्न कदमहरू चाल्ने एवम् अन्तर्राष्ट्रिय मानकहरू पूरा हुने गरी मानव अधिकार उल्लङ्घनका दोषीहरूलाई न्यायिक पुर्पक्षमा ल्याउने (नेदरल्याण्ड्स),
- १२२.५४ कानुन कार्यान्वयन अधिकारीहरूको दण्डहीनता अन्त गर्ने (फ्रान्स),
- १२२.५५ दलित समुदायमाथिका सबै विभेदजन्य कार्यको छानबिन गर्ने (अर्जेन्टिना),
- १२२.५६ भूकम्पपछिको पुनर्निर्माण कार्यमा देखिएका सबै खालका विभेद र मानव अधिकार उल्लङ्घनलाई सम्बोधन गर्न एक उपचार संयन्त्रको विकास गर्ने (अष्ट्रेलिया),
- १२२.५७ कानुन कार्यान्वयन निकायले घरेलु हिंसाका सबै उजुरीहरू अनुसन्धान गरी दोषीहरूमाथि मुद्दा चलाउने कुरा सुनिश्चित गर्ने (क्यानडा),
- १२२.५८ लिङ्गमा आधारित हिंसाका पीडितको उजुरी ग्रहण र न्यायमा तिनको पहुँचलाई सहजीकरण गर्दै दोषीलाई अभियोजन एवम् दण्डनिर्धारण गर्दै पीडितको संरक्षण गर्ने (स्लोभेनिया),
- १२२.५९ लिङ्गमा आधारित हिंसाका पीडितको संरक्षण र तिनलाई सहयोग दिलाउनका लागि प्रभावकारी उपायहरू चाल्दै त्यस्तो हिंसाका सबै घटनाहरूको उचित अनुसन्धान गरी दोषीले सजाय पाएको सुनिश्चित गर्ने (चेक गणतन्त्र),
- १२२.६० मानव अधिकार रक्षकहरूमाथि भएका सबै धम्की एवम् आक्रमणका घटनाको अनुसन्धान गर्ने (बोत्सवाना),

- १२२.६१ मुलुकको गृहयुद्धको समयमा दुवै तर्फबाट मानव अधिकार उल्लङ्घन गर्ने जोकोहीलाई अनुसन्धान एवम् अभियोजन गर्ने, हालै गठित सत्यनिरूपण तथा मेलमिलाप आयोगअन्तर्गत अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डबमोजिम पीडितहरूलाई परिपूरण उपलब्ध गराउने (न्यूजिल्याण्ड),
- १२२.६२ अन्तर्राष्ट्रिय कानूनअन्तर्गत अपराध मानिएका कार्य वा मानव अधिकार उल्लङ्घनका घटनाको अनुसन्धानका लागि आवश्यक प्रयासहरू थाल्ने, यस्ता उल्लङ्घनका पीडितलाई संरक्षण गर्दै न्याय तथा पूर्ण एवम् प्रभावकारी परिपूरणमा तिनको पहुँच प्रत्याभूत गर्ने (उरुग्वे),
- १२२.६३ सत्यनिरूपण तथा मेलमिलाप आयोग ऐनका सम्बन्धमा २०७० र २०७२ सालमा सर्वोच्च अदालतले गरेका आदेश लागु गर्ने ताकि सङ्क्रमणकालीन न्यायसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डबमोजिम नै गृहयुद्धको समयमा भएका मानव अधिकार उल्लङ्घनको अनुसन्धान, पीडितलाई क्षतिपूर्ति र मेलमिलापका कार्यहरू सञ्चालन गर्न सकियोस् (चेक गणतन्त्र),
- १२२.६४ सत्यनिरूपण तथा मेलमिलाप आयोगको प्रभावकारी कार्यसञ्चालन, यसका सिफारिसहरूको पूर्ण कार्यान्वयन तथा हिंसात्मक विद्रोहका लागि जिम्मेवार व्यक्तिहरूको अभियोजनलाई सुनिश्चित गर्ने (भारत),
- १२२.६५ सत्यनिरूपण आयोगहरूसहित शान्ति प्रक्रियामा महिलाको सहभागिता सुनिश्चित गर्न कदमहरू उठाउने (कोष्टारिका),
- १२२.६६ बालबालिकालाई अपराधिकरणबाट जोगाउँदै समाजको तिनको पुनर्एकीकरणको प्रवर्द्धन गर्न बालबालिकाका लागि विशेष थुनुवा र नियन्त्रण केन्द्रहरू खडा गर्ने (चिली),
- १२२.६७ जुनसुकै अभिभावकबाट पनि नागरिकता पाउन सकिने गरी नागरिकता कानून संशोधन गर्ने (हंगेरी),
- १२२.६८ महिलाका समान अधिकारका साथै नागरिकता प्राप्त, धारण एवम् हस्तान्तरण गर्ने तिनको हक प्रत्याभूत गर्ने खालका व्यवस्थाहरू परिमार्जित संविधानका राख्ने (सियरालियोन),
- १२२.६९ जुनसुकै अभिभावकबाट पनि राष्ट्रियता पाउन सकिने गरी राष्ट्रियता कानून संशोधन गर्ने (स्पेन),

- १२२.७० नागरिकता प्राप्त, धारण एवम् हस्तान्तरण गर्ने हक सबै महिला र बालबालिकाले समान रूपमा पाउने कुरा सुनिश्चित गर्न उपायहरू चाल्ने (न्यूजील्याण्ड),
- १२२.७१ समाजको एक प्राकृतिक एवम् आधारभूत इकाईको रूपमा परिवारलाई संरक्षित गर्ने (मिश्र),
- १२२.७२ कानुन र व्यवहारमा अनलाइन वा अफलाइन अभिव्यक्त गर्न पाउने हक सुनिश्चित गर्ने। यसका लागि गालीबेइज्जतिलाई अपराधको कोटीबाट हटाउने, पत्रकार तथा मानव अधिकार रक्षकहरूमाथि भएका सबै धम्की एवम् आक्रमणका घटनाको अनुसन्धान गर्ने (इष्टोनिया),
- १२२.७३ कानुन र व्यवहारमा पत्रकार, सञ्चारकर्मी, मानव अधिकार रक्षक एवम् नागरिक समाजले अवरोध तथा असुरक्षारहित ढङ्गले मानव अधिकार परिषद्का प्रस्ताव २२/६, २७/५ र २७/३१ बमोजिम काम गर्नसक्ने गरी सुरक्षित एवम् समर्थनकारी वातावरणको सृजना गर्ने (आइरल्याण्ड),
- १२२.७४ भेला हुने स्वतन्त्रतालाई प्रत्याभूत गर्दै शान्तिपूर्ण प्रदर्शनमाथिका सबै बन्देजहरू हटाउने (साइप्रस),
- १२२.७५ आर्थिक र राजनीतिक जगतमा महिलाको सक्रिय सहभागिताका लागि थप अवसरहरू उपलब्ध गराउन प्रयासहरूलाई दोब्बर गराउने (मरिशस),
- १२२.७६ निर्णय प्रक्रियामा महिला र पुरुषबीच समानताको सिद्धान्त लागु गर्न पैरवी जारी राख्ने (टिमोर लेष्टे),
- १२२.७७ सार्वजनिक पदमा महिला सहभागिता बढाउन प्रक्रिया तेज गर्ने (इजरायल),
- १२२.७८ श्रमबजारमा महिलालाई समान अवसर सुनिश्चित गर्ने (दक्षिण अफ्रिका),
- १२२.७९ गरिबी र सामाजिक असमानताविरोधी सङ्घर्षअन्तर्गत सबैभन्दा सङ्कटापन्न वर्गका निम्ति रोजगारीको सृजना एवम् सहायतामा सघाउने खालका सफल कार्यक्रमहरूलाई निरन्तरता दिइरहने (भेनेजुएला बोलिभारियन गणतन्त्र),
- १२२.८० सबै क्षेत्रमा न्यूनतम ज्याला दरसम्बन्धी कानुनको कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्ने (दक्षिण अफ्रिका),

- १२२.८१ समान वा उही कामका लागि महिला र पुरुषबीच समान पारिश्रमिक सुनिश्चित गर्दै लिङ्गका आधारमा हुने विभेद निवारण गर्ने (दक्षिण अफ्रिका),
- १२२.८२ उब्जाउ भूमिमा मुक्त बँधुवा श्रमिकको पहुँच र तिनको समान मानव अधिकारको उपभोग सुनिश्चित गर्ने। यसभित्र आर्थिक, सामाजिक र साँस्कृतिक अधिकारसम्बन्धी समितिको ठहरबमोजिम श्रम र सम्पत्तिको हकसमेत निश्चित गर्नुपर्ने (फिनल्याण्ड),
- १२२.८३ अन्तर्राष्ट्रिय समुदायको सहयोग र सहकार्यमा गरिबीमाथिको आफ्नो लडाईँलाई निरन्तरता दिइरहने (बंगलादेश),
- १२२.८४ राष्ट्रिय विकास योजनामा गरिबी न्यूनीकरणलाई प्राथमिकतामा राखीरहँदै सडकटापन्न वर्गको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउने (चीन),
- १२२.८५ सामाजिक एवम् आर्थिक न्यायप्रति लक्षित गरिबी न्यूनीकरणसम्बन्धी नीतिलाई आवधिक विकास योजनामा समाहित गर्ने (क्युबा),
- १२२.८६ आफ्नो गरिबी निवारण नीतिलाई प्रभावकारी ढङ्गले लागु गर्ने सुनिश्चित गर्दै आफ्ना जनताका लागि खाद्य र पोषण सुरक्षा प्रत्याभूत गर्न एक बृहत् राष्ट्रिय रणनीति अपनाउने सम्बन्धमा विचार गर्ने (मलेशिया),
- १२२.८७ गरिबी निवारण र ग्रामीण जनसङ्ख्यालाई पानीको पहुँच सहज बनाउनमा प्रयासहरू तेज गर्ने (मोरक्को),
- १२२.८८ अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डबमोजिम सबैलाई खाद्य र पोषण सुरक्षा सुनिश्चित गर्न एक बृहत् राष्ट्रिय रणनीति अपनाउने (आइरल्याण्ड),
- १२२.८९ सीमान्तीकृत र अल्प आय समूहलाई आवासमा पहुँच सहजीकरण गर्ने उद्देश्यले प्रयासहरू जारी राख्ने (मोरक्को),
- १२२.९० विशेषतः महिला र बालबालिकासमेत सबैका लागि स्त्रीय स्वास्थ्य स्याहार सुनिश्चित गर्न नीगित उपायहरूको कार्यान्वयनलाई निरन्तरता दिने (सिङ्गापुर),
- १२२.९१ सर्वव्यापी खोप पहुँच सुनिश्चित गर्न उपायहरू चाल्ने (माल्दिभ्स),
- १२२.९२ आफ्ना नीति र निर्देशनको प्रभावकारी कार्यान्वयनमार्फत सबैका लागि स्त्रीय स्वास्थ्य स्याहारमा पहुँचको सुधार गर्ने (थाइल्याण्ड),
- १२२.९३ शिशु, बाल र मातृ मृत्युदर कम गर्ने र औसत आयु बढाउने दिशामा प्रयासहरूलाई तीव्र बनाउने (श्रीलङ्का),
- १२२.९४ शिशु र मातृ मृत्युदर कम गर्न कार्य जारी राख्ने (इजरायल),

- १२२.९५ स्तरीय यौनिक र प्रजनन स्वास्थ्य स्याहारमा सबै महिला र बालिकाको समान पहुँच सुनिश्चित गर्न प्रयासहरूको कार्यान्वयन जारी राख्ने (न्यूजिल्याण्ड),
- १२२.९६ आधारभूत शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क बनाउनका लागि कानूनको मस्यौदा गर्नेतर्फ सोच्ने (कतार),
- १२२.९७ आधारभूत शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क बनाउनका लागि मस्यौदा विधेयकमाथिको काम अघि बढाउनेबारे सोच्ने (श्रीलङ्का),
- १२२.९८ गरिब विद्यार्थी, बालिका र अपाङ्गता भएका बालबालिकासहित सङ्कटापन्न वर्गहरूको शिक्षाको हकप्रति विशेष ध्यान दिँदै शिक्षाको व्यापकता एवम् गुणस्तरलाई सुधार्नका निम्ति शिक्षामा खर्च वृद्धि गर्न जारी राख्ने (चीन),
- १२२.९९ बहुजातीय जनतालाई स्तरीय शिक्षा प्रत्याभूत गर्न मौजुदा राष्ट्रिय नीतिहरू लागु गर्ने (लाओ जनवादी लोकतान्त्रिक गणतन्त्र),
- १२२.१०० हाल विचाराधीन आधारभूत शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क बनाउनेसम्बन्धी विधेयकउपरको छलफललाई गति दिने (इजरायल),
- १२२.१०१ हाल शिक्षा मन्त्रालयमा विचाराधीन शिक्षा विधेयकको बारेमा संवाद प्रक्रियालाई गति दिने (अफगानिस्तान),
- १२२.१०२ सबै बालबालिकालाई शिक्षामा समान पहुँच सुनिश्चित गर्ने (नामिबिया),
- १२२.१०३ पर्याप्त संसाधनको व्यवस्थासमेत गरेर सबैका लागि शिक्षामा पहुँच सुधार गर्न प्रयासहरूलाई निरन्तरता दिने (इन्डोनेशिया),
- १२२.१०४ महिलाविरुद्धको विभेद उन्मूलन समिति र आर्थिक, सामाजिक एवम् साँस्कृतिक अधिकार समितिको ठहरबमोजिम बालिका तथा दलित केटाकेटीसहित सबै बालबालिकाका लागि समान शैक्षिक अवसरहरू सुनिश्चित गर्ने (फिनल्याण्ड),
- १२२.१०५ विशेषतः बालिका र आदिवासी समुदाय तथा अल्पसङ्ख्यकहरूसहित विद्यालय जाने उमेरका बालबालिकाको विद्यालयमा भर्ना बढाउने नीतिहरूको कार्यान्वयन जारी राख्ने (सिङ्गापुर),
- १२२.१०६ विशेषतः महिला र बालबालिकासहित जनतामा शिक्षा र स्वास्थ्यमा पहुँच प्रवर्द्धन गर्ने खालका सफल सामाजिक नीतिहरूको सबलीकरणलाई जारी राख्ने (भेनेजुयला बोलिभारियन गणतन्त्र),

- १२२.१०७ एक समावेशी शिक्षा प्रणाली सुनिश्चित गर्न विद्यमान शिक्षा नीतिहरूमा संशोधन गर्ने तथा अपाङ्गता भएका बालबालिकाको सहभागिता बढाउन ठोस उपायहरूको कार्यान्वयन गर्ने (नर्वे),
- १२२.१०८ अनिवार्य र निःशुल्क प्राथमिक एवम् स्तरीय शिक्षा सबैलाई सुनिश्चित गर्न कदमहरू चाल्ने (माल्दिभ्स),
- १२२.१०९ अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको विश्वसनीय र भिन्दाभिन्दै तथ्याङ्क मापन एवम् सृजना गर्न औजारहरूको विकास गर्ने तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूप्रति रहेका कुनै कानुनी अड्चन र भेदभावमूलक अभ्यास भए ती हटाउने (पानामा),
- १२२.११० शिक्षा नीतिको निर्णय प्रक्रियामा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको मानव अधिकारका रक्षकहरूलाई समेत समावेश गर्ने (स्पेन),
- १२२.१११ भूकम्पीय राहतले दलितसहित सडकटापन्न समुदायका सदस्यका आवश्यकतालाई समेट्ने र सम्बोधन गर्ने एवम् उचित श्रमको प्रवर्द्धन गर्ने कुरा सुनिश्चित गर्ने (संयुक्त राज्य अमेरिका),
- १२२.११२ विदेशमा रहेका आप्रवासी नेपाली कामदारका अधिकार संरक्षण गर्नका लागि नागरिक समाज, क्षेत्रीय एवम् वैश्विक संस्थाहरूसँग सहकार्य गर्ने (अष्ट्रेलिया),
- १२२.११३ प्राकृतिक प्रकोपका कारण विस्थापित व्यक्तिहरूलाई सहायता एवम् पुनर्स्थापना उपलब्ध गराउने विधिहरूको कार्यान्वयनमा प्रगतिको क्रम जारी राख्ने (कोलम्बिया),
- १२२.११४ आफ्नो विकास प्रयासको सहयोगमा क्षमता विकास गर्ने एवम् संशाधनहरू परिचालन गर्ने तथा आफ्ना मानव अधिकार दायित्वहरू पूरा गर्ने दिशामा आफ्ना साभेदारहरूलाई सहभागी गराइराख्ने (फिलिपिन्स),
- १२२.११५ एसडिजीअन्तर्गत महिला विकाससम्बन्धी नीतिहरूको कार्यान्वयन जारी राख्ने (पाकिस्तान),
१२३. देहायका सिफारिसहरूलाई नेपालले परीक्षण गरी उचित समयभित्र तिनको जवाफ उपलब्ध गराउनेछ । तर, उक्त समय मार्च, २०१६ मा हुने मानव अधिकार परिषद्को ३५ औँ सत्रभन्दा पछि हुने छैन ।
- १२३.१ यातनाविरोधी समितिको दक्षतालाई स्वीकार गर्न सकिने सम्भाव्यताको अध्ययन गर्ने (पानामा),

- १२३.२ यातनाविरुद्धको महासन्धिको इच्छाधीन आलेखलाई अनुमोदन गर्न सकिने सम्भाव्यताको अध्ययन गर्ने (पानामा),
- १२३.३ यातनाविरुद्धको महासन्धिको इच्छाधीन आलेखलाई सम्मिलन गर्ने (न्यूजिल्याण्ड, चेक गणतन्त्र),
- १२३.४ यातनाविरुद्धको महासन्धिको इच्छाधीन आलेखलाई अनुमोदन गर्ने (मन्टेनेग्रो, डेनमार्क, उरुग्वे, घाना र जर्मनी),
- १२३.५ यातनाविरुद्धको महासन्धिको इच्छाधीन आलेखमा हस्ताक्षर गरी अनुमोदन गर्ने (पोर्चुगल),
- १२३.६ यातनाविरुद्धको महासन्धिको इच्छाधीन आलेखमा हस्ताक्षर गर्ने (स्वीडेन),
- १२३.७ सबै आप्रवासी कामदार र तिनका परिवारहरूको अधिकार संरक्षणसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि अनुमोदन गर्ने (टिमोर लेष्टे, सियरालियोन),
- १२३.८ सबै आप्रवासी कामदार र तिनका परिवारहरूको अधिकार संरक्षणसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि अनुमोदन गर्नेतर्फ विचार गर्ने (फिलिपिन्स, मिश्र),
- १२३.९ सबै आप्रवासी कामदार र तिनका परिवारहरूको अधिकार संरक्षणसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि अनुमोदन गर्नेतर्फ सोचलाई निरन्तरता दिने (इन्डोनेशिया),
- १२३.१० बाध्यकारी बेपत्ताबाट सबै व्यक्तिहरूको संरक्षणसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि अनुमोदन गर्ने (अर्जेन्टिना, सियरालियोन, फ्रान्स, जापान र घाना),
- १२३.११ बाध्यकारी बेपत्ताबाट सबै व्यक्तिहरूको संरक्षणसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धिको अनुमोदन र कार्यान्वयन गर्ने (पाराग्वे),
- १२३.१२ विशेषतः महिला र बालबालिकासहित व्यक्तिहरूको ओसारपसार निवारण, दमन र दण्डसम्बन्धी पालेर्मो अनुबन्धलाई अनुमोदन गर्नेतर्फ विचार गर्ने (मिश्र),
- १२३.१३ अन्तर्राष्ट्रिय फौजदारी अदालतको रोम विधान अनुमोदन गर्ने (स्वीजरल्याण्ड, पोर्चुगल, जर्मनी, घाना),
- १२३.१४ रोम विधानको अनुमोदन र कार्यान्वयन गर्ने (पाराग्वे),
- १२३.१५ अन्तर्राष्ट्रिय फौजदारी अदालतको रोम विधान अनुमोदन गर्ने र यसका प्रावधानहरूलाई राष्ट्रिय कानूनमा समावेश गर्ने। साथै,

- अदालतका विशेष सुविधा र उन्मुक्तिसम्बन्धी सहमतिलाई सम्मिलन गर्ने (इष्टोनिया),
- १२३.१६ अन्तर्राष्ट्रिय फौजदारी अदालतको रोम विधान अनुमोदन गर्ने र यसलाई कार्यान्वयनमा ल्याउन राष्ट्रिय कानुन बनाउने (कोष्टारिका),
- १२३.१७ अन्तर्राष्ट्रिय फौजदारी अदालतको रोम विधान अनुमोदन गर्ने र यसलाई कार्यान्वयनमा ल्याउन राष्ट्रिय कानुन बनाउने (हङ्गेरी),
- १२३.१८ अन्तर्राष्ट्रिय फौजदारी अदालतको रोम विधानलाई सम्मिलन गर्ने (चेक गणतन्त्र),
- १२३.१९ अन्तर्राष्ट्रिय फौजदारी अदालतको रोम विधान एवम् युद्ध अपराध र मानवताविरोधी अपराधमा कानुनी हदम्याद लागु नहुनेसम्बन्धी महासन्धिलाई सम्मिलन गर्ने (उरुग्वे),
- १२३.२० अन्तर्राष्ट्रिय फौजदारी अदालतको रोम विधानलाई सम्मिलन गर्ने र यसलाई राष्ट्रिय कानुनमा पूर्णतया समावेश गर्ने (लाट्विया),
- १२३.२१ अन्तर्राष्ट्रिय फौजदारी अदालतको रोम विधानलाई सम्मिलन गर्नेतर्फ सबै आवश्यक कदमहरू चाल्ने (साइप्रस),
- १२३.२२ अन्तर्राष्ट्रिय श्रम सङ्गठनको ८७ नं. अनुबन्धको अनुमोदन गर्ने (अल्जेरिया),
- १२३.२३ पुरुषसह समान आधारमा महिलाले आफ्ना बालबालिका र विदेशी पतिहरूलाई नागरिकता हस्तान्तरण गर्नसक्ने गरी संविधान संशोधनतर्फ विचार गर्ने (संयुक्त राज्य अमेरिका),
- १२३.२४ सबै खालका यौनजन्य हिंसालाई प्रभावकारी ढङ्गले सम्बोधन गर्नका लागि सुदृढ कानुनहरू निर्माण गर्ने। यसभित्र बलात्कार र अन्य यौनजन्य हिंसाको हकमा कानुनी हदम्याद नराख्ने, पर्याप्त साक्षी तथा पीडित संरक्षणका संयन्त्र राख्ने, राज्यबाट क्षतिपूर्ति उपलब्ध गराउने एवम् १६ वर्षमुनिका बालिकाका विशेष आवश्यकताहरूलाई सम्बोधन गर्ने (नेर्वे),
- १२३.२५ आत्महत्याको प्रयासलाई अपराधिकरण नगर्ने^५ (हाइटी),
- १२३.२ सत्य, न्याय, परिपूरण तथा गैरपुनरावृत्तिको प्रत्याभूतिसम्बन्धी विशेष प्रतिवेदक, मानव अधिकार रक्षकहरूको स्थितिसम्बन्धी विशेष प्रतिवेदक, बाध्यकारी वा अनैच्छिक बेपत्तासम्बन्धी कार्यसमूहका

^५ अन्तरक्रियात्मक संवादको समयमा पढेर सुनाइएको सिफारिस। आत्महत्यालाई अपराध नमान्ने (हाइटी)।

- भ्रमण अनुरोधहरूलाई स्वीकार गरी कायदेशवाहकहरूसँग पूर्ण सहकार्य गर्ने (हंगेरी),
- १२३.२७ केही विशेष कार्यविधिबमोजिम सत्य, न्याय, परिपूरण तथा गैरपुनरावृत्तिको प्रत्याभूतिसम्बन्धी विशेष प्रतिवेदकसहितको मुलुक भ्रमणको अनुरोधलाई स्वीकृत गर्ने (उरुग्वे),
- १२३.२८ अन्तर्राष्ट्रिय मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घनसम्बन्धी जवाफदेहिता र अन्तर्राष्ट्रिय मानवीय कानूनसँग सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड कायम रहने गरी, सर्वोच्च अदालतको मिति २०७१/११/१४ को आदेशको पालना हुने गरी सत्यनिरूपण तथा मेलमिलाप आयोग र बेपत्ता व्यक्ति छानबिन आयोगको २०७१ सालको ऐनलाई संशोधन गर्नुपर्ने (डेनमार्क),
- १२३.२९ हाल १० वर्षको उमेरदेखि बालबालिकाको आपराधिक दायित्व सुरु हुनेमा सो उमेर बढाउनुपर्ने (चिली),
- १२३.३० समलिङ्गी विवाहसम्बन्धी सर्वोच्च अदालतको फैसला कार्यान्वयन गर्न कदमहरू चाल्ने (ब्राजिल)।
१२४. **देहायका सिफारिसहरूमा नेपालको समर्थन रहेको छैन र त्यसरी नै तिनको अभिलेख राखिनेछः**
- १२४.१ आर्थिक, सामाजिक र साँस्कृतिक अधिकारको इच्छाधीन आलेखको अनुमोदन गर्ने (उरुग्वे),
- १२४.२ आर्थिक, सामाजिक र साँस्कृतिक अधिकारको इच्छाधीन आलेखमा हस्ताक्षर गरी अनुमोदन गर्ने (पोर्चुगल),
- १२४.३ सञ्चार प्रक्रियामा बालअधिकारसम्बन्धी महासन्धिको इच्छाधीन आलेखको अनुमोदन गर्ने (स्लोभाकिया, चिली, मन्टेनेग्रो),
- १२४.५ अन्तर्राष्ट्रिय श्रम सङ्गठनको १८९ नं. अनुबन्धको अनुमोदन गर्ने (फिलिपिन्स),
- १२४.६ शरणार्थीहरूको हैसियतसम्बन्धी सन् १९५१ को महासन्धि र सोको सन् १९६७ को आलेखलाई अनुमोदन एवम् कार्यान्वयन गर्दै तिब्बती शरणार्थीहरूको सुरक्षा प्रत्याभूत गर्ने (फ्रान्स),
- १२४.७ धार्मिक स्वतन्त्रतामा बाधा पुऱ्याउने देखिएका व्यवस्थाहरू खारेज गर्न संविधान संशोधन गर्नेतर्फ विचार गर्ने (संयुक्त राज्य अमेरिका),
- १२४.८ बालबालिका र महिलाका लागि एक स्वतन्त्र आयोगको गठन गर्ने (भारत),

- १२४.९ मानव अधिकार परिषद्का विशेष कार्यविधिहरूलाई स्थायी निमन्त्रणा जारी गर्ने (स्वीजरल्याण्ड),
- १२४.१० मानव अधिकार परिषद्का विशेष कार्यविधिहरूलाई स्थायी निमन्त्रणा जारी गर्ने (चेक गणतन्त्र),
- १२४.११ विशेष कार्यविधिका संयन्त्रहरूलाई मुलुक (नेपाल) भ्रमणका लागि स्थायी निमन्त्रणा गर्ने (कोष्टारिका),
- १२४.१२ विशेष कार्यविधिका सबै कायदेशवाहकहरूलाई स्थायी निमन्त्रणा गर्ने (लाट्भिया),
- १२४.१३ विशेष कार्यविधिहरूलाई स्थायी निमन्त्रणा गर्ने (उरुवे),
- १२४.१४ मानव अधिकार परिषद्का सबै विशेष कार्यविधिका कायदेशवाहकहरूलाई स्थायी निमन्त्रणा गर्नेतर्फ विचार गर्ने (कोरिया गणतन्त्र),
- १२४.१५ सुरक्षा बलविरुद्ध परेका उजुरीको छानबिन र अभियोजन गर्न सक्षम एक स्वतन्त्र उजुरी आयोग गठन गरी विधिको शासनलाई सुदृढ गर्ने (संयुक्त अधिराज्य),
- १२४.१६ धार्मिक स्वतन्त्रतालाई न्यूनीकरण गर्ने गरी धर्मपरिवर्तनमा लगाएको प्रतिबन्धलाई हटाउनुपर्ने (स्पेन),
- १२४.१७ शरणार्थी र तिनका परिवारहरूलाई पहिचानपत्र उपलब्ध गराउँदै तिनका सबै बालबालिकाले शिक्षामा पहुँच पाउने कुरा सुनिश्चित गर्ने। साथै, सम्पत्तिको स्वामित्व राख्ने, श्रम गर्ने, व्यापारहरू स्थापना र गठन गर्ने एवम् स्वतन्त्रतापूर्वक घुमफिर गर्नमा लगाइएका बन्देजहरू हटाउनुपर्ने (जर्मनी),
- १२४.१८ शरणार्थीहरूलाई काम गर्न, शिक्षामा पहुँच राख्न र घुमफिर गर्न सघाउने गरी शरणार्थीहरूको दर्ता गर्ने र तिनलाई कागजात उपलब्ध गराउने (संयुक्त राज्य अमेरिका)।
१२५. माथि अनुच्छेद १२४.१ र १२४.२ मा गरिएका सिफारिसको सम्बन्धमा नेपालले ठान्दछ कि नेपाल सरकारको मौजूदा प्राथमिकता आफू पक्ष रहेका अन्तर्राष्ट्रिय अनुबन्धद्वारा सृजित दायित्वहरू प्रभावकारी ढङ्गले पूरा गर्ने हो। हाम्रो राष्ट्रिय स्वार्थ र विद्यमान कार्यान्वयन क्षमतालाई ध्यानमा राख्दै थप अन्तर्राष्ट्रिय अनुबन्धहरूको पक्ष बन्न नेपाल सरकारले प्रयासहरू गर्नेछ। त्योभन्दा महत्वपूर्ण कुरा नेपालको नयाँ सरकारको उच्चतम प्राथमिकता २०७२ साल असोज ३ गते जारी नयाँ संविधानको

कार्यान्वयन गर्नु हो। यस संविधानले ३२ भन्दा बढी मानव अधिकारको प्रत्याभूति गर्दै सारभूत समानता र समतामूलक समाजलाई संस्थागत गर्ने दिशामा खास दायित्वहरू सृजना गरेको छ। यसका अतिरिक्त, कुनै नयाँ अन्तर्राष्ट्रिय अनुबन्धको पक्ष बन्नुपूर्व नेपाल सरकारले आवश्यक पूर्वाधारको निर्माण गर्ने नीति अङ्गीकार गरेको छ।

१२६. माथि अनुच्छेद १२४.३ मा गरिएका सिफारिसको सम्बन्धमा नेपालले ठान्दछ कि नेपाल सरकारको मौजूदा प्राथमिकता आफू पक्ष रहेका अन्तर्राष्ट्रिय अनुबन्धद्वारा सृजित दायित्वहरू प्रभावकारी ढङ्गले पूरा गर्ने हो। हाम्रो राष्ट्रिय स्वार्थ र विद्यमान कार्यान्वयन क्षमतालाई ध्यानमा राख्दै थप अन्तर्राष्ट्रिय अनुबन्धहरूको पक्ष बन्न नेपाल सरकारले प्रयासहरू गर्नेछ। त्योभन्दा महत्वपूर्ण कुरा नेपालको नयाँ सरकारको उच्चतम प्राथमिकता २०७२ असोज ३ गते जारी नयाँ संविधानको कार्यान्वयन गर्नु हो। यस संविधानले ३२ भन्दा बढी मानव अधिकारको प्रत्याभूति गर्दै सारभूत समानता र समतामूलक समाजलाई संस्थागत गर्ने दिशामा खास दायित्वहरू सृजना गरेको छ। यसका अतिरिक्त, कुनै नयाँ अन्तर्राष्ट्रिय अनुबन्धको पक्ष बन्नुपूर्व नेपाल सरकारले आवश्यक पूर्वाधारको निर्माण गर्ने नीति अङ्गीकार गरेको छ।

१२७. माथि अनुच्छेद १२४.५ र १२४.६ मा गरिएका सिफारिसको सम्बन्धमा छिमेकी राष्ट्रसँगको खुला सिमाना, मुलुकको सानो आकार एवम् सीमित संसाधनका कारण शरणार्थी महासन्धि र सोको इच्छाधीन आलेखको पक्ष बन्ने नेपाल सरकारको कुनै सोच छैन।

१२८. माथि अनुच्छेद १२४.७ मा गरिएका सिफारिसको सम्बन्धमा नेपालले ठान्दछ कि निर्वाचित संविधानसभाले जारी गरेको संविधानले सबै जनताको धार्मिक स्वतन्त्रतालाई पूर्ण रूपमा सुनिश्चित गर्दछ र धार्मिक आस्था र दर्शनको आधारमा कुनै पनि खालको विभेदलाई निषेध गर्दछ। प्रत्येक व्यक्ति धार्मिक आस्थाको चयन, पालन, प्रचलन र अभ्यास गर्न स्वतन्त्र छ।

१२९. माथि अनुच्छेद १२४.८ मा गरिएका सिफारिसको सम्बन्धमा नेपालले ठान्दछ कि राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग बालकको सर्वोत्तम हितको सिद्धान्तका आधारमा बालअधिकार अवस्थाको

संरक्षण, प्रवर्द्धन र अनुगमनका लागि आवश्यक कदमहरू चालन अधिकार प्राप्त छ। नेपाल सरकारको मतमा बालबालिकका लागि बेग्लै आयोगको गठन गर्दा काममा दोहोरोपन आई राष्ट्रिय मानव अधिकार संस्थाका कार्यादेशबीच समन्वयको समस्या आउन सक्दछ। नयाँ संविधानले राष्ट्रिय महिला आयोगलाई एक स्वतन्त्र संवैधानिक अङ्गको रूपमा स्तरोन्नति गरेको छ।

१३०. माथि अनुच्छेद १२४.९ देखि १२४.१४ मा गरिएका सिफारिसको सम्बन्धमा विशेष कार्यविधि र संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय मानव अधिकार संयन्त्रहरूसँग आफ्नो सम्बद्धता थप मजबुत गराउन नेपाल सरकार प्रतिबद्ध रहेको छ। अहिलेसम्म विभिन्न अवसरमा १० ओटा विशेष प्रतिवेदक/कार्यादेशवाहकहरूले नेपालको भ्रमण गरिसके। नेपालले आप्रवासीसम्बन्धी विशेष प्रतिवेदक र न्यायाधीश तथा अधिवक्ताहरूको स्वतन्त्रताका नियमसम्बन्धी विशेष प्रतिवेदक गरी दुई जना विशेष प्रतिवेदकहरूको भ्रमणलाई नेपाल सरकारले गत वर्ष नै स्वीकृति दिएको छ। तर उक्त भ्रमण भएको छैन। हामीले बाँकी विशेष कार्यविधि र कार्यादेशवाहकहरूको मुलुक भ्रमणका अनुरोधका बारेमा विचार गर्नेछौं। मुलुक भ्रमणलाई थप प्रभावकारी र उपलब्धिपूर्ण बनाउनका लागि हामीले विशेष कार्यविधि र कार्यादेशवाहकहरूलाई एकपछि अर्को गर्दै, अवस्थानुसार निमन्त्रण गर्नेछौं।

१३१. माथि अनुच्छेद १२४.१५ मा गरिएका सिफारिसको सम्बन्धमा नेपालले ठान्दछ कि मुलुकका विद्यमान कानूनबमोजिम कुनै पनि सुरक्षाकर्मीले मानव अधिकार उल्लङ्घन गरेको खण्डमा निजले फौजदारी दायित्वबाट उन्मुक्ति पाउन सक्ने छैन। यसो भएमा नेपालको विधायन (कानून)ले कथित दोषीहरूउपर छानबिन र अभियोजन गरी तिनलाई न्यायको दायरामा ल्याउन पर्याप्त संयन्त्रहरूको व्यवस्था गरेको छ। एक स्वतन्त्र संवैधानिक अङ्गको रूपमा राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगलाई मानव अधिकार उल्लङ्घनको स्थितिको प्रभावकारी अनुगमन गर्न अधिकार प्राप्त छ।

१३२. माथि अनुच्छेद १२४.१६ मा गरिएका सिफारिसको सम्बन्धमा नेपालले ठान्दछ कि निर्वाचित संविधानसभाले जारी गरेको संविधानले सबै जनताको धार्मिक स्वतन्त्रतालाई पूर्ण रूपमा

- सुनिश्चित गर्दछ र धार्मिक आस्था र दर्शनको आधारमा कुनै पनि खालको विभेदलाई निषेध गर्दछ। प्रत्येक व्यक्ति धार्मिक आस्थाको चयन, पालन, प्रचलन र अभ्यास गर्न स्वतन्त्र छ। तथापि, बल, अनुचित प्रभाव वा प्रलोभन देखाई धर्मान्तरण गर्नुलाई निषेध गरिएको छ। यस कुराले धार्मिक स्वतन्त्रताको न्यूनीकरण गर्दैन।
१३३. माथि अनुच्छेद १२४.१७ र १२४.१८ मा गरिएका सिफारिसको सम्बन्धमा नेपालले जानकारी गराउँछ कि ऊ शरणार्थी महासन्धि र यसको आलेखको पक्ष (सदस्य) रहेको छैन। तथापि, यसले मानवीय आधारमा शरणार्थीहरूलाई अस्थायी आश्रय उपलब्ध गराएको छ। सन् १९९० पूर्व नेपाल भित्रिएका शरणार्थीहरूलाई शरणार्थीको हैसियत प्रदान गरी नेपालका प्रचलित कानूनबमोजिम अधिकार र स्वतन्त्रताहरूको उपभोग गर्न स्वतन्त्र छन्। नेपाल सरकारले विदेशीहरूलाई शरणार्थीको रूपमा मान्यता दिने गरेको छैन। यद्यपि, यस्ता शरणार्थी र तिनका बालबालिकाको अभिलेख अद्यावधिक गरी ती बालबालिकाको शिक्षाको हक उपभोगमा रहेका बाधा हटाउन नेपाल सरकार प्रयासरत छ।
१३४. यस प्रतिवेदनमा परेका सबै निष्कर्ष र/वा सिफारिसहरूले प्रस्तुतकर्ता राष्ट्र(हरू) र/वा समीक्षित राष्ट्रको धारणालाई प्रतिविम्बित गर्दछन्। तिनलाई समग्र कार्यसमूहले नै समर्थन गरेको अर्थ लगाउन सकिँदैन।

प्रमण्डलको बनावट

नेपालको प्रमण्डलको नेतृत्व माननीय उपप्रधानमन्त्री एवम् परराष्ट्रमन्त्री श्री कमल थापाले गर्नु भई सो प्रमण्डलमा देहायको सदस्यहरू रहनुभएको थियोः

- श्री कमलशाली घिमिरे, सचिव, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रीपरिषद्को कार्यालय।
- श्री नरेन्द्रमान श्रेष्ठ, सचिव, सत्यनिरूपण तथा मेलमिलाप आयोग।
- श्री महेश शर्मा पौडेल, सचिव, बेपत्ता व्यक्ति छानबिन आयोग।
- महामहिम श्री दीपक धिताल, राजदूत/स्थायी प्रतिनिधि, जेनेभास्थित संयुक्त राष्ट्रसङ्घ र अन्य अन्तर्राष्ट्रिय सङ्गठनका लागि नेपालको स्थायी नियोग।
- श्री रमेश ढकाल, सहसचिव, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रीपरिषद्को कार्यालय।
- श्री उत्तरकुमार खत्री, सहसचिव, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रीपरिषद्को कार्यालय।
- श्री डिल्लीराज घिमिरे, सहसचिव, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय।
- श्री धनराज ज्ञवाली, सहसचिव, गृह मन्त्रालय।
- श्री मणिराम ओझा, सहसचिव, अर्थ मन्त्रालय।
- श्री राधिका अर्याल, सहसचिव, महिला, बालबालिका तथा समाजकल्याण मन्त्रालय।
- श्री ताराप्रसाद पोखरेल, सहसचिव, परराष्ट्र मन्त्रालय।
- श्री भरतकुमार रेग्मी, उपसचिव, परराष्ट्र मन्त्रालय।
- श्री सुरेश अधिकारी, स्थायी उपप्रतिनिधि/परामर्शदाता, जेनेभास्थित संयुक्त राष्ट्रसङ्घ र अन्य अन्तर्राष्ट्रिय सङ्गठनका लागि नेपालको स्थायी नियोग।
- श्री रन्जु गौतम, शाखा अधिकृत, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रीपरिषद्को कार्यालय।

नेपालको विश्वव्यापी आवधिक समीक्षाको विचार विमर्शको क्रममा
मानव अधिकार परिषद्को ३१ औं सत्रमा नेपाल सरकारका
मुख्य सचिव डा. सोमलाल सुवेदीले दिनुभएको
उद्घाटन मन्तव्य

श्री अध्यक्षज्यू,
महामहिमज्यूहरू,
विशिष्ट प्रतिनिधिज्यूहरू,
महिला तथा सज्जनवृन्द।

सर्वप्रथम मैले नेपाली प्रतिनिधि मण्डलको तर्फबाट तपाईंहरू सबैमा न्यानो अभिवादन व्यक्त गर्दै यस परिषद्मा हाम्रो मानव अधिकार स्थितिका बारेमा थप जानकारी प्रस्तुत गर्ने अनुमति चाहन्छु।

मेरो प्रमण्डलमा: श्री कमलशाली घिमिरे, सचिव, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्री परिषद्को कार्यालय; महामहिम श्री दीपक धिताल, राजदूत/स्थायी प्रतिनिधि, जेनेभास्थित संयुक्त राष्ट्रसङ्घ र अन्य अन्तर्राष्ट्रिय सङ्गठनका लागि नेपालको स्थायी नियोग; श्री रमेश ढकाल, सहसचिव, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्री परिषद्को कार्यालय; श्री डिल्लीराज घिमिरे, सहसचिव, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय र श्री सुरेश अधिकारी, परामर्शदाता, जेनेभास्थित संयुक्त राष्ट्रसङ्घ र अन्य अन्तर्राष्ट्रिय सङ्गठनका लागि नेपालको स्थायी नियोग रहनुभएको छ।

यस अवसरमा मैले हाम्रो विश्वव्यापी आवधिक समीक्षाको गत वर्षको नोभेम्बरमा सम्पन्न कार्यसमूह सत्रको चरणमा प्राप्त सिफारिसहरूको सम्बन्धमा हाम्रा विचारित धारणाहरूसँगै तत्पश्चात् हामीले गरेको प्रगतिको अद्यावधिक विवरणसमेत प्रस्तुत गर्न चाहन्छु।

श्री अध्यक्षज्यू,

नेपाल सरकारले राष्ट्रिय मानव अधिकार संस्थाहरू, नागरिक समाजका सङ्गठनहरू र सञ्चारमाध्यमसँग अन्तरक्रियात्मक संवादको समयमा प्राप्त सिफारिसहरूको सम्बन्धमा व्यापक छलफल गर्‍यो। सम्बद्ध सरकारी निकायसँगसमेत परामर्श भयो।

हामीले प्रतिवेदनको अनुच्छेद १२१ मा सूचीकृत सबै ३२ वटा सिफारिसहरूको स्वागत गर्दछौं। प्रतिवेदनको अनुच्छेद १२२ मा सूचीकृत ११५ वटा सिफारिसहरूमा समेत हाम्रो समर्थन रहेको छ किनकी तिनीहरू कार्यान्वयन भइरहेका वा प्रक्रियामा रहेका विषयहरू हुन्। प्रतिवेदनको

अनुच्छेद १२४ मा सूचीकृत सिफारिसहरूलाई हामी जानकारीमा लिन्छौं। प्रतिवेदनको अनुच्छेद १२३ का ३० वटा सिफारिसमध्ये पाँच वटामा हाम्रो समर्थन रही बाँकी २५ वटा सिफारिसलाई हामी जानकारीमा लिन्छौं। अतः कुल प्राप्त १ सय ९५ वटा सिफारिसमध्ये नेपालले १ सय ५२ वटालाई स्वीकार गरी बाँकीलाई जानकारीमा लिन्छ।

नेपाल सरकारले सबै सिफारिसहरूलाई सम्मानपूर्वक हेर्दछ। केही थप अन्तर्राष्ट्रिय अभिसन्धिहरूको अनुमोदनसँग सम्बन्धित सिफारिसहरूको हकमा हेर्दा हामी भन्न चाहन्छौं कि नेपालले थप सन्धिजनित दायित्वहरू ग्रहण गर्नुपूर्व आवश्यक नीति, कानुनी र संस्थागत पूर्वाधारहरू विकास गर्ने एवम् कार्यान्वयन क्षमताको निर्माण र सुदृढीकरण गर्ने रणनीति लिएको छ। हामीलाई विश्वास छ कि सन्धिको प्रभावकारी कार्यान्वयन, सन्धिको पक्ष हुनुजत्तिकै महत्वपूर्ण विषय हो। अतः हाम्रो जोड प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि थप क्षमताको विकास गर्नुमा छ।

श्री अध्यक्षज्यू,

नेपाल हाल २०७२/०६/०३ मा जारी संविधान लागु गर्नका लागि कानुनी पूर्वाधारको निर्माणमा लागेको छ। यो संविधान समावेशी लोकतान्त्रिक मूल्य र मान्यतामा आधारित रही यसमा बहुदलीय लोकतन्त्र, मौलिक हक, आवधिक निर्वाचन, स्वतन्त्र न्यायपालिका र विधिको शासनजस्ता प्रतिष्ठित चरित्रहरू समावेश रहेका छन्। यस संविधानले नेपाललाई एक समृद्ध राष्ट्रको रूपमा विकास गर्न समावेशी र समानुपातिक सहभागितासहितको सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन व्यवस्थाको परिकल्पना गर्दछ।

म उल्लेख गर्न चाहन्छु कि मधेसवादी राजनीतिक दलहरूको चासोलाई सम्बोधन गरी थप समावेशी बनाउनका लागि व्यवस्थापिका संसदले २०७२ फागुन १६ गते नेपालको संविधानमा पहिलो संशोधन गर्‍यो। यो संशोधनले महिला, दलित, जनजाति, मधेसी, थारु, मुस्लिम, अल्पसङ्ख्यक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, सिमान्तकृत र विपन्न वर्गका व्यक्तिहरूलाई राज्य संरचनामा समानुपातिक समावेशितालाई सुनिश्चित गरेको छ। साथै, यसले निर्वाचन क्षेत्रलाई जनसङ्ख्या र भूगोलसमेतका आधारमा निर्धारण गरिने प्रत्याभूत गर्दछ। यदि कुनै बक्यौता मुद्दाहरू भएमा तिनलाई राजनीतिक संवाद र सहमतिका आधारमा सम्बोधन गरिनेछ। साथै, ती मुद्दाहरू संविधान कार्यान्वयनको क्रममा आगामी दिनमा तयार गरी सञ्चालनमा ल्याइने सरकारका विभिन्न तहहरूमार्फत समेत थप सम्बोधन हुनेछन्।

यसका अतिरिक्त, सदस्य र पर्यवेक्षक मुलुकहरूले गरेका अनेकौं सिफारिसहरूमा निहित भावनाहरूलाई यो संशोधनले सम्बोधन गरेको पक्षसमेत विचारणीय छ।

श्री अध्यक्षज्यू,

संविधानले प्रत्याभूत गरेका नागरिक, राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक र साँस्कृतिक अधिकारहरूको एक व्यापक श्रृङ्खला नै मौलिक हक, समानता र विभेदहीनताका सुनिश्चित सिद्धान्तको रूपमा रहेका छन्।

मानव अधिकारको विश्वव्यापी घोषणापत्र र नेपाल पक्ष रहेका मानव अधिकार अभिसन्धिहरूबमोजिम संविधानमा समाहित आदर्श एवम् अपेक्षाहरूको प्राप्ति यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा निर्भर गर्दछ। यो नेपालजस्तो साधन र क्षमताले सीमित राष्ट्रका लागि चुनौतिपूर्ण रहेको छ।

अब जुनसुकै स्वरूपको विभेद र असमानता अन्त्य गर्न समावेशी राज्य पुनर्संरचनासहित नेपाल सङ्घीय संरचनामा प्रवेश गरिसकेपछि सरकारले संविधानको कार्यान्वयनका निमित्त लैङ्गिक संवेदी एवम् समावेशी दृष्टिकोण सुनिश्चित गर्ने खालका विधायिकीय र संस्थागत ढाँचाहरू खडा गर्दैछ।

श्री अध्यक्षज्यू,

सम्बद्ध मन्त्रालयहरूसँग समन्वय गर्ने कार्यदेशसहित एक परिचालन समितिले कानुनी छिद्रहरू, संवैधानिक व्यवस्थाहरूसँग असङ्गत कानूनहरू र संविधानअन्तर्गत बनाउनुपर्ने नयाँ कानूनहरूको पहिचान गर्न प्रचलित कानूनहरूको समीक्षा गरेको छ। प्रारम्भिक लेखाजोखाबाट देखिएअनुसार कि संविधान लागु गर्न अनेकौं सङ्घीय, प्रादेशिक र स्थानीय कानूनहरू पारित गर्नुपर्नेछ। यसबाट विद्यमान सबैजसो विधायन (कानून)मा तदारकताका साथ कानुनी सुधारहरू गर्नुपर्ने देखिन्छ।

श्री अध्यक्षज्यू,

नेपाल सरकार सङ्क्रमणकालीन न्याय सुनिश्चित गर्न पूर्णरूपेण प्रतिबद्ध छ। सर्वोच्च अदालतको मिति २०७१/११/१४ को आदेशबमोजिम सत्यनिरूपण तथा मेलमिलाप आयोग र बेपत्ता व्यक्ति छानबिन आयोगका नियमावलीहरू मन्त्रीपरिषद्ले पारित गरिसकेको छ। सङ्क्रमणकालीन न्याय संयन्त्रको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि ठोस रूपमा विधिहरू सुभाउने नियमहरू निम्न छन्:

१. अदालतमा विचाराधीन मुद्दाहरू आयोगहरूमा सर्ने छैनन्।

२. पीडितको सुसूचित पूर्वसहमतिबिना पीडित र पीडकबीच मेलमिलाप हुन सक्ने छैन।
३. पीडितको पूर्वसहमति लिएरमात्र क्षमादानको सिफारिस गर्न सकिनेछ।
४. दोषीहरूविरुद्ध अभियोजन थाल्न आयोगहरूले मुद्दाहरूलाई सिधै महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमा पठाउन सक्नेछन्।

यदि कुनै बाँकी विषयहरू रहेको भए, तिनको सन्दर्भमा नेपाल सरकारले सत्यनिरूपण तथा मेलमिलाप आयोग र बेपत्ता व्यक्ति छानबिन आयोग ऐनहरू (२०७१)लाई संशोधन गर्नेसहित आवश्यक तथा उपयुक्त कारबाही गर्नेछ।

पीडित एवम् सरोकारवालाहरूबाट पृष्ठपोषण सङ्कलन गर्न सत्यनिरूपण तथा मेलमिलाप आयोगले ५२ जिल्लामा र बेपत्ता व्यक्ति छानबिन आयोगले ४० जिल्लामा परामर्शहरू आयोजना गरिसकेको छ। अब, ती निकायहरू द्वन्द्वकालमा भएका बाध्यात्मक बेपत्ताहरू र मानव अधिकार उल्लङ्घनहरूको बारेमा उजुरी ग्रहण गर्ने प्रक्रियामा छन्।

श्री अध्यक्षज्यू,

भूकम्पपछिको पुनर्निर्माणलाई सम्बोधन गर्न गठित राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरणले सरकारका पहिलेका कार्यहरूलाई एकीकृत गर्दै आफ्ना कामकारबाहीको थालनी गरिसकेको छ। यसले आफ्नो क्षमताभिन्न रही पीडितका आवश्यकता सम्बोधन गर्ने एवम् क्षतिग्रस्त पूर्वाधारको पुनर्निर्माणका लागि सबैथोक गर्नेछ।

श्री अध्यक्षज्यू,

हामीले संयुक्त राष्ट्रसङ्घअन्तर्गतका सबै मानव अधिकार संयन्त्रहरूले सर्वव्यापकता, वस्तुगतता र पक्षपातविहीनताका सिद्धान्तहरूको कठोरपालनको महत्वलाई दोहोर्‍याउन चाहन्छौं। यसबाहेक, हामीहरू विश्वव्यापी आवधिक समीक्षा संयन्त्रप्रति प्रतिबद्ध रही मानव अधिकार, तिनको संरक्षण र संवर्द्धनका विश्वव्यापी मान्यताहरूको सम्मान गर्न संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय मानव अधिकार प्रणालीहरूसँग रचनात्मक सहभागिता कायम राख्न चाहन्छौं।

हामीहरू जहिलेसुकै तपाईंहरूका रचनात्मक टिप्पणी, ठहर र सुभावहरूप्रति खुला रहेका छौं। हामीले संविधानमा निहित उच्च आदर्श र मूल्यहरूको कार्यान्वयन गर्ने प्रक्रियामा उत्तिसकेका छौं।

तपाईंहरूले ध्यान दिनुभएकोमा धन्यवाद !